

ilustrace: Jean David, Ester a Achašveroš

RABÍNSKÉ SLOVO Rabín Štěpán Menaše Kliment: Purimová oslava jako zrcadlo normálnosti **2**

ROZHOVOR Hudba zůstává věčnou nadějí: Martina Jankovská, zakladatelka festivalu, který představuje díla zaměřená proti útlaku **4**

TÉMA Příběh likéru Praděd
Jedna úspěšná lihovina – Jedna židovská rodina – Jedna ohrožená rostlina **6**

KULTURA Hudba vrací radost i paměť
Unikátní senzorické koncerty v Židovském muzeu v Praze **8**

TÉMA Fenomén jménem tetování:
tradice, strašák, nebo módní trend? **9**

ŽIDOVSKÉ ANEKDOTY V pátek chodím
na šábes... **10**

CESTOVÁNÍ Mezi mešitou a kostely:
Příběh sofijské synagogy **12**

MIŠ-MAŠ / מיש-מש 14

KULTURA Kulturní program březen 2026 **16**

KOMIKS OyKay: Purim **19**

RECEPT Likér z granátového jablka /
יין רימונים **20**

Milé čtenářky, milí čtenáři,

vítám vás u purimového čísla. Jak píše Štěpán Menaše Kliment ve svém rabinském slově: „Purim, svátek nejvyššího veselí a radosti, je někdy vnímán jako karneval a příležitost uspořádat velkou party. Komunity se scházejí a organizují bujaré oslavy. Jednou do roka je nejen dovoleno, ale přímo žádoucí, aby se lidé opili a chovali bláznivě. Každým rokem si připomínáme, že pijáctví a rozrušení běžných pravidel o Purimu slouží především k tomu, abychom si uvědomili, co je ve skutečnosti normální.“

Jana Hanušková mluvila se zakladatelkou festivalu Věčná naděje Martinou Jankovskou o historii a poslání festivalu, jehož jarní část vyvrcholí dubnovým koncertem prestižního orchestru Jewish Chamber Orchestra Munich v Jeruzalémské synagoze.

Síly hudby a její schopnosti proměňovat lidské emoce a prohlubovat porozumění si jsou vědomi také v Židovském muzeu v Praze. Již dva roky zde pořádají senzorické koncerty pro děti se specifickými potřebami. O tom, jak nyní svou nabídku rozšiřují, se dočtete na straně osm.

V cestovní rubrice se můžete podívat do Sofie a přečíst si o historii židovské komunity v Bulharsku. Jasmin Carmel pro nás připravila shrnutí vývoje i současného vnímání tetování v dnešních židovských kruzích. A pro odlehčení na vás čeká již tradiční výběr anekdot od Lubora Falteiska.

Jak už bylo zmíněno, k purimovým oslavám patří i popíjení alkoholu. Při té příležitosti pro vás Jan David Reitschlager napsal zajímavý článek o historii bylinného likéru Praděd, za jehož úspěchem stál židovský podnikatel Siegfried Gessler a jeho potomci. Dozvíte se v něm také, jak se hořec tečkovaný málem stal obětí tohoto úspěchu a kvůli nadměrnému sběru na počátku 20. století z jesenických hřebenů téměř zmizel.

A věděli jste, že ze semínek granátových jablek, která jsou v židovské tradici symbolem hojnosti a požehnání, lze vyrobit jednoduchý domácí likér? Na poslední straně na něj najdete recept.

Hezké počtení a veselý Purim!

RADKA LÍM LABENDZ
šéfredaktorka Maskilu

Purimová oslava jako zrcadlo normálnosti

Purim, svátek nejvyššího veselí a radosti, je někdy vnímán jako karneval a příležitost uspořádat velkou party. Komunity se scházejí a organizují bujaré oslavy. Jednou do roka je nejen dovoleno, ale přímo žádoucí, aby se lidé opili a chovali bláznivě. Každým rokem si připomínáme, že pijáctví a rozrušení běžných pravidel o Purimu především slouží k tomu, abychom si uvědomili, co je ve skutečnosti normální.

Jedním z tradičních doplnění oslav bývá purimová hra neboli *spiel*. Jedná se většinou o satirické divadelní představení. Někdy to je velmi jednoduché představení malých dětí, které je roztomilé a rodiče se mohou dojímat. Jindy se jedná o velmi sofistikované představení s propracovaným scénářem a scénografií. V každém případě *purimspiel* by měl nejen bavit a pobavit, ale také vést k zamyšlení o purimovém příběhu a jeho poselství. Známa česká metafora říká, že divadlo jsou prkna, co znamenají svět. Nejinak je to s purimspielem, kde se v humorné podobě zjevují zásadní otázky moci, víry a osudu.

Příběh knihy Ester je zasazen do bohatých kulis mocného královského dvora. Role, které jeho aktéři získávají v rámci odehrávajícího se

příběhu, rozhodují o životě a smrti. Kariéerní vzestup a blízkost moci je zásadní. Samotný král Achašveroš se opíjí vlastní mocí a bezmeznými možnostmi, které mu jeho postavení přináší. Dokonce ani jeho nejbližší nejsou v bezpečí před jeho rozmazy a touhou si dopřát pocit panování. To je nakonec i příběh královny Vašti, kterou král chce ponížít pro své potěšení. Nejde mu ani tolik o to, že královnou má. Chce ji ukázat, a tak pocítit svou moc.

Podobně i Haman je ambiciózní muž, který prahne po moci – po moci, jež musí neustále růst, být potvrzována a obklopena lichotkami. Jeho zločin se rodí z osobní urážky, přes niž se nedokáže povznést. Nestačilo by mu snadno se s Mordechajem vypořádat a nechat ho odstranit; dokonce by mohl zkusit pochopit a přijmout jeho pohnutky. Místo toho se zraněné ego promění v tyranii a Haman se pokusí vyhladit celý národ.

V průběhu purimspielu Hamana demaskujeme a vysmíváme se mu. Smích přináší úlevu – pod ní však zůstává znepokojení. Mechanismus, kdy se mocný člověk bere příliš vážně a ze své malichernosti je schopen vyvolat tragédii, nám totiž není neznámý.

Knihy Ester je jedinou knihou Tanachu, v níž není ani jednou zmíněno Boží jméno. Naši moudří blahé paměti poukázali na mnoho náhod a náznaků v textu svitku, které na Boží zásahy odkazují. Dramatičnost celého příběhu je ovšem pro čtenáře zvyklého například na zázraky a rány provázející východ z Egypta drásající. Čtenář knihy Ester nebo divák purimspielu očekávají, že každou chvíli musí přijít zázračný zlom či zásah

Obsazení purimové hry uvedené sefardskou komunitou v New Yorku, 1936. + Zdroj: Autor neznámý. Sbírká Yeshiva University Museum, digitalizováno v Center for Jewish History.

shůry. Zázraky tu jsou ale ponechány lidem, kteří musejí využít toho, co mají k dispozici, a odvážit se jednat ve víře, že jejich konání má smysl. Purimspiel v řadě groteskních omylů a náhod – například když Haman doufá v popravu Mordechaje, ale poté ho na vlastní radu musí vodit městem a provolávat mu slávu – ukazuje, že politická intrika není posledním a jednoznačným rozhodujícím aktérem dějinných událostí.

Purimspiel často s velkým smíchem inscenuje setkání královny Ester a krále Achašveroše. Král se tu proměňuje v popletu, zatímco Ester vystupuje jako zosobnění krásy, odvahy a morální čistoty. Jedno však zůstává vážné: osobní odvaha může změnit běh dějin. Ester se nachází v krajně nevýhodné pozici. Je ženou na dvoře panovníka, který už ukázal, že je schopen svou partnerku odstranit jen proto, aby si potvrdil a vychutnal vlastní moc. Král je navíc obklopen rádci a nejvlivnějším z nich je Haman. Ester má všechny důvody obávat se, že její krok může znamenat smrt.

Ve chvíli nejistoty se svěří Mordechajovi se svými pochybnostmi. Odpověď, kterou obdrží, je neúprosná – rozhodnutí je na ní. Musí se rozhodnout sama, v podstatě opuštěná a bez ochrany. A Ester se skutečně rozhodne. Svou roli sehraje tak, že se celý příběh obrátí a změní.

V konečném důsledku se ukáže, že osobní rozhodnutí může být silnější než daná mocenská struktura.

Divadelní zpracování purimového příběhu nám dovoluje smát se tématům, která jsou ve skutečnosti hluboká a závažná. Smích přináší úlevu a posiluje víru, že hrozby se mohou obrátit a věci mohou dopadnout dobře. Purimspiel však není pouhou naivní fraškou. Je zpochybněním absolutní moci tyranů a násilníků. Je výzvou k odvaze a odpovědnosti. Vysmát se tyranům znamená symbolicky je sesadit z trůnu. Smích se tak stává způsobem, jak si uchovat vnitřní svobodu.

O svátku Purim se máme opít natolik, abychom nerozoznali, kdo je prokletý Haman a kdo požehnaný Mordechaj – aby se nám na chvíli pomíchalo dobro a zlo. Dobrý purimspiel nám dovolí zasmát se paradoxům moci i možnostem vyprávět vlastní příběh. Po zbytek roku bychom však měli velmi dobře vědět, co je dobré a co je zlé, a nést odpovědnost za svůj vlastní příběh – i za způsob, jakým jej vyprávíme.

Purim sameach!

RABÍN ŠTĚPÁN MENAŠE KLIMENT

VĚČNÁ NADĚJE

SVĚTOVÁ ÚROVEŇ, HLUBOKÝ PŘÍBĚH

Objevte zapomenuté písně v magické akustice Španělské synagogy

7/3/2026 /19.30

PROGRAM BEJT SIMCHA

Zima – jaro 2026

KABALAT ŠABAT

Šabatové bohoslužby – každý pátek od 18.00
Židovská obec v Praze (3. patro),
Maiselova 250, Praha 1
Prezenčně i online

Rodinné bohoslužby – vždy poslední pátek v měsíci

Zkrácená bohoslužba, program a občerstvení pro děti zajištěny. Židovská obec v Praze (klub Gešer, přízemí), Maiselova 250, Praha 1
Registrace není nutná.

V případě zájmu si lze objednat šabatovou večeři v restauraci Šalom. Cena menu: 225 Kč
Rezervace: kehila@bejtsimcha.cz

PURIM

Purimová oslava 2. 3. 2026

Židovská obec v Praze, Maiselova 250, Praha 1

18.30 / **Kantilace Megilat Ester**

Předčítání knihy Ester v midraše, masky vítány

19.30 / **Purimová veselice s ŽOP**

Purim špil reprezentace ŽOP, Weiss Family a trio Annamária, dechový orchestr Feverband a retro disco ve stylu nultých let. Teplý a studený bufet v restauraci Šalom.
Vstupné: 100 a 200 Kč

PESACH

Pesachový seder 1. 4. v 19.00

Fair Food Club, U Nemocnice 4, Praha 2
Kapacita prostoru je omezená.
Registrace a více informací:
kehila@bejtsimcha.cz

maskil

Bejt Simcha

Maiselova 18, 110 00 Praha 1
telefon: 603 393 558
e-mail: kehila@bejtsimcha.cz
web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) Elektronicky

Maskil je k dispozici online na: www.maskil.cz nebo www.maskil.online

b) Tištěná verze

Tištěné vydání poskytujeme za úhradu poštovního a balného. Pokud máte zájem, pošlete prosím svoji žádost na e-mail: kehila@bejtsimcha.cz nebo redakce@maskil.cz

Výše poštovního a balného činí v rámci ČR minimálně 300 Kč ročně.

Tuto částku laskavě uhradte na účet:
86-8959560207/0100 (Komerční banka)
Variabilní symbol: 03
Do popisu platby prosím uveďte své jméno.

Hudba zůstává věčnou nadějí:

Martina Jankovská, zakladatelka festivalu, který představuje díla zaměřená proti útlaku

Neobvyklé prostory, hudba, která se běžně nehraje. To mimo jiné mohou zažít účastníci hudebního festivalu *Věčná naděje*, jenž představuje nejen takzvané terezínské skladatele. Jarní část této výjimečné akce odstartovala druhého února. „Rakouský klavírista Gottlieb Wallish představil mimo jiné dílo Aloise Háby. Bylo to skvělé, svěží, melodické. První koncert byl velmi úspěšný,“ říká Martina Jankovská, zakladatelka festivalu, s tím, že letošní ročník je věnovaný především dílům, která dosud nezazněla nebo jejich nahrávky nejsou veřejně dostupné.

Věčná naděje má ohromný rozsah, pokud jde nejen o hraná díla, ale i o jejich interpretu. Překvapující je, že vy sama jste vystudovala práva, nikoliv hudbu.

Rodiče byli nadšenými amatérskými hudebníky. Tatínek se nevěnoval vážné hudbě, ale byl v kapele, která hrála v tanečních kurzech. Moje generace tančila na živou hudbu. Maminka inklinovala spíše ke klasice. To, že jsem já sama hrála na klavír, je spíše marginální. Celý projekt *Hudba naděje* vymyslel můj manžel Jiří Polák, který neměl žádné hudební vzdělání, ani nikdo z jeho rodiny.

Byla to ale rodina, která ho k tomu inspirovala?

Ano, jeho tatínek Erik Polák byl Žid a zažil se svou maminkou Terezín. Jako třináctiletý byl v Osvětimi, kde řekl, že je mu o rok víc, což ho zachránilo. Přežil. Tchán byl historik, po roce 1968 byl odstaven, po revoluci pracoval v Památníku Terezín a napsal svoje paměti s názvem *Tři kapitoly*. Vždy říkal mému muži, že je potřeba se chovat a jednat, aby se nezapomnělo. To si Jiří dobře zapamatoval. Tak před deseti lety se k té myšlence začal vracet a shodou náhod potkal organizátora hudebního života Vladimíra Darjanina, který ho přivedl k tomu, že by hudební festival mohl být formou, jak tuto myšlenku předestřít veřejnosti.

Martina Jankovská, zakladatelka festivalu *Věčná naděje*: „Nechceme uvádět jen hudbu vzniklou za holocaustu, ale i díla, která se jakýmkoli způsobem vymezují proti útlaku a válce.“

Festival vznikl v roce 2017. Kdo vymyslel jeho název *Věčná naděje*?

Náš báječný kamarád Pavel Fried, představitel Židovské obce v Brně. Manžel se s ním tehdy radil, co si o tom myslí. Nakonec název vystihuje situaci v koncentračním táboře – hudba byla nositelem naděje, pomáhala přežít. Umění i v nejhorších dobách pomáhá. Přestože neměli vězni co jíst, byli schopní hrát hudbu, divadlo, vydávat časopis. Hudba pro ně byla naděje.

Hudba naděje před lety začala v Terezíně. Proč už tam koncerty nejsou?

Festival původně začal jako terezínské workshopy, byli tam studenti, učitelé, muzikologové a další zájemci a k tomu byly ještě koncerty v Praze. Vše se konalo v létě, měli jsme pocit, že jde o atraktivní akci, ale ukázalo se, že lidé moc netěží do Terezína jezdit ani za krásnou hudbou. Návštěvníkům nedělá problém vyrazit sem na komentované prohlídky po stopách hudby, které dělá muzikolog Lubomír Spurný. Aby ale lidé přijeli jen tak na koncert, to je velmi obtížné. Pořádáme

je proto v Praze, děláme ale třeba i výlety mimo metropoli.

V programu k letošnímu devátému ročníku festivalu je uvedeno, že se bude hrát tvorba nejen terezínských autorů, ale i ta, kterou dosud neměli lidé možnost vidět a slyšet.

Hudba terezínských autorů se donedávna moc nedávala, původní podtitul festivalu byl Gustav Mahler aneb terezínský skladatelé, protože se ani Gustav Mahler tolik nehrál. Nevím proč. Vadil snad jeho židovský původ? Dnes už mnoho lidí slyšelo jména jako Pavel Haas, Viktor Ullmann, Hans Krása nebo třeba Gideon Klein, jejichž tvorba přesáhla zdi terezínského ghetta. Určitě se o nich víc mluví, navíc přichází do módy novodobější hudba. Dokonce existují statistiky, že se po romantismu nejmíc hraje hudba první poloviny dvacátého století. Nechceme ale dávat jenom hudbu, která vznikala za doby holocaustu, ale i takovou, jež se jakýmkoliv způsobem vyjadřuje proti utlačování, válce. Mohla vzniknout i v první polovině 20. století, až prakticky dodnes. Jde nám o skladatele bojující proti útlaku.

Festival znamená nejen velkou práci, pokud jde o jeho finanční zajištění, organizaci, ale jak bude přitažlivý a zajímavý, záleží především na jeho skladbě, dramaturgii.

Na tom už druhý rok spolupracujeme s violoncellistkou Kristinou Vocetkovou, velmi mladou dámou, která je vítězkou mnoha našich i mezinárodních hudebních soutěží. Především ale je, což je pro mě hodně důležité, do práce na festivalu velmi ponořená. Vyhledává autory nejen v naší české kotlině, ale i v zahraničí. Židovské autory, kteří byli ve dvacátých a třicátých letech minulého století už na vrcholu své kariéry, ale jejich věci se nedávají, nehrají. Musejí být samozřejmě něčím zajímaví.

Co si pod pojmem zajímaví může posluchač představit?

Je to určitě věc osobního chápání, nic univerzálního. Pro mě zajímavé znamená, že mě hudba nejen zaujme, ale i evokuje nějakou představu. Z mého pohledu nemůže být moc sladká, limonádová. Zajímavá je, když reflektuje svou dobu, může být atonální, popírat tradiční tóninu i harmonická pravidla a ukazovat tak jinou cestu nějakým dalším směrům.

Vedle hudby Jaroslava Ježka, představitele české moderny, zazní v březnu třeba i Rapsodie v modrém od George Gershwinu v úpravě pro sólový klavír.

Vždy jde i o hledání nějakého posluchačského kompromisu. A protože chceme přitáhnout i někoho, kdo běžně nechodí na vážnou muziku, zahrají v Jazz Docku na podzim Ana Silvera a Saied Silbak. Jsou to písničkáři, slyšela je naše dramaturgyně, byla z nich nadšená. Udělali společný projekt Songs We Carry, Ana je britská židovská zpěvačka a multiinstrumentalistka a Saied palestinský zpěvák a hráč na oud, nástroj, který je považován za předchůdce evropské loutny. Zaměřují se na hledání společných průsečíků svých kulturních tradic. Mají být dobří, proto jsme je pozvali. Už před nimi vystoupí v březnu v Jazz Docku Emil Viklický Trio.

Vy sama nějak ovlivňujete dramaturgii festivalu?

Než někoho pozveme, pokud to jde, dělám si samozřejmě i svůj vlastní průzkum. Třeba na doporučení přátel jsem byla na třech koncertech orchestru Jewish Chamber Orchestra Munich, vyslechla jsem i dílo, které budou uvádět u nás – Mendele Lohengrin. Je to fascinující příběh podle povídky z 19. století, kterou nikdo nezná. Mendele je mladý klezmer muzikant z malé vesnice, který běžně hraje na pohřbech či svatbách a touží si splnit životní sen – navštívit císařskou Vídeň. Tam poprvé uslyší Wagnerova Lohengrina a to mu změní život. Uchvácený novou hudbou odmítá hrát cokoliv jiného a doma si vyslouží posměšnou přezdívku Mendele Lohengrin. Pak ale zjistí, že Richard Wagner nenáviděl Židy, a rozbije svůj basel, menší třístrunný lidově vyrobený kontrabas. Plá-

nujeme i besedu s umělci z Jewish Chamber Orchestra.

Mendele Lohengrin v sobě zajímavě komponuje moderní hudbu, zpěv i recitaci.

Hudbu napsal člen orchestru Evgeni Orkin, vzal a upravil šlágry z třicátých a čtyřicátých let minulého století. Muzika je to svěží, melodická, swingová. Šlágry zpívá zpěvačka německy, a protože jsem chtěla, aby recitace byla česky, angažovali jsme herce a muzikanta Jana Sklenáře. Původní text jsme přeložili, aby bylo dílo srozumitelnější českým divákům.

Hrát se bude v Jeruzalémské synagoze.

To je určitě zajímavý prostor.

Ano, Věčná naděje tak nabízí možnost dostat se i tam, kam se běžně lidé nepodívají. Zajímavý byl určitě i zahajovací koncert v kostele Sacré Coeur, budeme v divadle Venuše ve Švehlovce, Novoměstské radnici. Z mimopražských míst jsme byli v Čáslavi a pojedeme do Uhelného Mlýna v Libčicích nad Vltavou. Mě osobně vždy dokáže nadchnout Španělská synagoga, prostor není primárně koncertní, ale je tam velmi zajímavá atmosféra. Bude se tady hrát i vítězná skladba naší skladatelské soutěže, kterou vyhrál Pavel Duda.

Jak taková skladatelská soutěž probíhá?

Festival ji vyhláší v létě, aby skladba byla dodána do konce roku a v únoru předvedena. Máme mezinárodní porotu, jsem v ní také. Letos hodnotili skladby dokonce Australan a Izraelec. Dostaneme part nebo partituru, chybět nesmí ani nahrávka skladby. Tento rok přišlo sedmáct skladeb pro sólový klavír. První rok byly vypsány skladby pro smyčcové kvarteto, loni dechové kvinteto. Skladba je tematizována věčnou nadějí a je časově omezená do deseti minut. Má být původní, dosud nikde neinterpretovaná. Vítěz dostává finanční odměnu. Vynikající odměna je, že máme dohodu s vydavatelstvím Českého rozhlasu, které skladbu vydá.

Věnujete se i mladým hudebníkům, necháváte je na festivalu Věčná naděje zahrát.

Máme dokonce jednu řadu, která se jmenuje Mladé naděje. Kdo v ní vystoupí, je plně

v kompetenci dramaturgyně. Letos to bude v listopadu Štěpánka Andělová. Velmi mladá, ale výrazná česká hobojistka. Studovala například ve Švýcarsku, o jejích kvalitách svědčí i to, že byla oslovena, aby během několika hodin naskočila do projektu Berlínské filharmonie a společně s nimi provedla Mahlerovu Desátou symfonii. Jako sólistka získala řadu ocenění na českých i mezinárodních soutěžích.

Festival má svou jarní a podzimní část, kde na ně sháníte finance? Stalo se vám, že některý sponzor třeba kvůli vypjaté situaci v Gaze odmítl dále přispívat?

Žádáme o granty a určité ze dvou třetin pocházejí finance od sponzorů. Zatím nikdo kvůli Gaze směrem k nám nevznesl žádnou námitku, že by to bylo nekorektní.

Mezi sponzory máte velké a známé firmy, co když ale chci dát jen menší příspěvek?

I pro drobné sponzory máme program, říkáme mu Klub podporovatelů. Jeho členové dostávají volné vstupenky, pozvánky na výlet. Byli jsme v Brně, úspěšná byla vycházka po pražském nábřeží. Začali jsme na Žofíně, kde byl třeba Slovanský sjezd, šli jsme do Hlaholu, tam jsme vyslechli krátký klavírní koncert, pak jsme šli do kostelíčka u sv. Vojtěcha, kde Dvořák a Foerster hráli na varhany, a skončili jsme v Mánesu jako perle funkcionalistické architektury. Dostali jsme skleničku vína a besedovali. Už jsme nedošli ke klavíru, na kterém měl hrát Ježek. Byla to legrace, ale i edukace pro třicet lidí. Pro členy klubu akce zdarma. Bližší informace o všech akcích festivalu jsou na webových stránkách vecnanadeje.org.

Poslední otázka – proč by si vlastně měli lidé koupit na váš festival lístek?

Jsme festival s myšlenkou. Snažíme se, abychom u posluchačů rozvíjeli jejich ducha, citlivost, estetiku a kultivovali jejich povědomí o historii, společenských souvislostech, hudbě i o jiných formách umění. Připomínáme nějaké historické události a chceme, aby se už nikdy neopakovaly.

PTALA SE JANA HANUŠKOVÁ

Foto: David Peltán

Koncert souboru Belfiato Quintet ve Španělské synagoze v Praze, 4. února 2025

Příběh likéru Praděd

Jedna úspěšná lihovina – Jedna židovská rodina –
Jedna ohrožená rostlina

Hořec tečkovaný se stal obětí úspěchu likéru Praděd – kvůli nadměrnému sběru na počátku 20. století z jeseníckých hřebenu téměř zmizel.

Nedávno jsme s kolegy na Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR dostali za úkol vymyslet krátká povídání k vybraným ohroženým druhům české květeny, aby se o nich mohly natočit minutové šoty v rámci filmového projektu Ostrovy naděje. Jeho autorem je Václav Chaloupek, kterého většina z nás zná díky večerníčkům Mědové nebo Vydrýsek. Jeden z druhů, který mi byl přidělen, je hořec tečkovaný.

Když jsem se porozhlédl, co by se o této velmi půvabné horské květině dalo zajímavého sdělit, dovedlo mě to k téměř zapomenutému příběhu jednoho velkého obchodního úspěchu, kolísavého štěstí jedné rodiny a tragického osudu této rostliny. A to vydá na trochu více než jednu minutu filmového sdělení.

Hořec tečkovaný (*Gentiana punctata*) je nápadná rostlina vysoká 30–50 cm s baňatými žlutými květy posetými černými tečkami. Těžiště jeho výskytu leží v Alpách, Karpatech a v pohořích Balkánského poloostrova, kde roste na horských loukách, pastvinách a na alpínských trávnících v nadmořské výšce 1200–3000 m.

V České republice se vyskytuje výhradně v Hrubém Jeseníku. Ještě v 19. století byl na zdejších loukách a pastvinách nad horní hranicí lesa hojný. Sbíral se jeho oddenek a kořen (léčivá droga *Radix gentianae*), obsahující glykosidy gentiopikrin a gentiamarin, které podporují trávení.

Bylinné likéry

V 19. století se na trhu ve velkém objevily bylinné likéry. Do té doby byly doménou klášterů a kvůli nákladné výrobě i drahému cukru si je mohli dovolit jen nemnozí. Situaci změnily tři okolnosti: výroba cukru z řepy, která zlevnila surovinu, nový, levnější a čistší způsob destilace alkoholu a rostoucí kupní síla měšťanstva. Díky tomu bylo možné vyrábět chuťově atraktivní a cenově dostupné likéry pro širší okruh zákazníků. Obliba těchto nápojů navíc těžila z přesvědčení o jejich léčivých účincích, které výrobci ochotně zdůrazňovali.

Na výrobu likérů byl potřeba cukr, alkohol, koření a byliny – ty se buď pěstovaly, nebo sbíraly ve volné přírodě. Obyvatelé Hrubého Jeseníku tak zjistili, že si mohou přivydělat sběrem horských léčivek, jinde nedostupných. Patřil k nim i hořec tečkovaný, který se stal součástí řady místních likérů. Světového věhlasu však dosáhl jen jeden.

Siegfried Gessler a jeho Praděd

Stalo se tak díky kombinaci schopností šikovně kulinářsky experimentovat, šikovně

obchodovat a šikovně propagovat. Tím vším oplýval židovský podnikatel Siegfried Gessler, který se narodil 6. března 1854 do rodiny výrobce likérů v Osoblaze.

V roce 1878, ve svých 24 letech, založil vlastní firmu v Krnově, kde předtím pár let pracoval v městském pivovaru.

Začínal velmi skromně – s kapitálem pouhých třicet zlatých, přičemž státní úředník si tehdy za měsíc vydělal dvacet pět zlatých. Díky své houževnatosti a vytrvalosti se však poměrně brzy vypracoval. Od počátku nabízel široký sortiment – kromě likérů také ocet a rosolky, sladší nápoje s nižším obsahem alkoholu, oblíbené zejména mezi ženami. Jejich název byl odvozen z toho, že zpočátku mezi základní ingredience patřily listy masožravých rosnatek, známé pod názvem *ros solis*.

Poměrně brzy po založení firmy přišel Siegfried Gessler s nápadem na recepturu likéru Praděd. Ten se záhy stal největším úspěchem vznikající firmy a díky tomu se podnik Siegfried Gessler, výroba rosolk, likérů a octa v Krnově, začal rychle rozrůstat. Jeho zboží se vyváželo do čím dál větších vzdáleností a v 80. letech 19. stol. se začalo prodávat i ve Vídni. V roce 1885 se Gesslerovi podařil další majstrštyk – oženil se se Sidonií Westreichovou a tím přivedl do firmy další dva schopné židovské podnikatele – ji samotnou a jejího bratra Lea Westreicha.

Rodinný podnik

Jejich manželství bohužel trvalo jen pět let, než zemřel. Sidonie se po Siegfriedově smrti spolu se svým bratrem ujala řízení podniku. Ten pod jejich vedením ještě více vzkvétal a na přelomu století už se jeho zboží vyváželo do zahraničí. Od r. 1912 se mohl pyšnit titulem *c. a. k. dvorní dodavatel*, což výrazně posílilo jeho prestiž.

Kromě toho, že se v podniku vyrábělo velmi kvalitní zboží, uměli ho noví vlastníci i účinně propagovat. Hlavně se spoléhali na reputaci a oblibu likéru Praděd, který měl speciální etiketu s vyobrazením horského ducha Hrubého Jeseníku, pojmenovaného podle nejvyšší hory Praděd (německy *Altwater*).

Leo Westreich měl talent pro chytlavé a stručné reklamní slogany. Jeho nejúspěšnější zněl: *3 Worte Altwater Gessler Jägern-dorf* (3 slova: Praděd, Gessler, Krnov). Tento

slogan se před 1. světovou válkou objevoval ve všech novinách, na nádražích, ve varieté, a dokonce i v divadelních hrách a románech.

V roce 1915 nabízela firma kromě Pradědu dalších 110 alkoholických nápojů včetně dvanácti druhů rumu, patnácti polských národních specialit a pálenky Kiduschbranntwein.

Po 1. světové válce podnik dále expandoval. Do začátku 20. let 20. století se podařilo zřídit filiálky ve Vídni, Berlíně, Budapešti, polských Černovicích (dnes na Ukrajině) a v Bielsku. Po smrti strýce a matky převzali vedení firmy synové Siegfrieda Gesslera Hanuš a Pavel. Pod jejich vedením podnik nadále úspěšně rostl, a dokonce ani hospodářská krize 30. let jej nezastavila. Naopak v roce 1930 se jim podařilo proniknout na americký trh, a to navzdory tehdejšímu přísnému zákazu prodeje alkoholických nápojů, který obořili tím, že likér nabízeli jako léčivý prostředek.

V roce 1936 vyráběl podnik sto dvacet pět alkoholických a pět nealkoholických nápojů. Kromě Pradědu stojí za zmínku absint, slivovice a borovička, pět druhů rumu, čtyři druhy polských lihovin, Kiduschbranntwein a také gdaňská kmínka Dubelt Goldwasser, na jejíž etiketě byla Davidova hvězda.

Po mnichovské dohodě se sídlo firmy Siegfried Gessler ocitlo na území Německé říše, kde byla arizací převedena do rukou tehdejšího krnovského starosty Otto Justa, který za ni zaplatil 100 000 říšských marek. Z uvedené částky však předchozí majitelé nedostali nic. Firma se přejmenovala na Altvater-Likör-Fabrik, Just & Co. Během války pokračovala výroba lihovin a podnik naštěstí nebyl zapojen do válečné výroby.

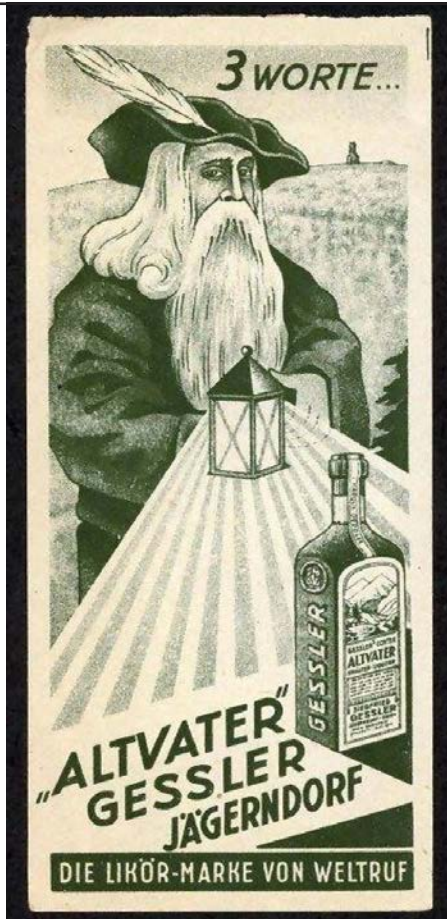
Tragédie však postihla majitele. Hanuš Gessler byl zabit při pronásledování Židů v Budapešti v roce 1941 a Pavel Gessler skončil v Osvětimi v plynové komoře v roce 1944.

Poválečná historie likérky

Když válka skončila, byl jejich podnik odebrán arizátorům a ocitl se v národní správě, kterou vykonávalo postupně několik osob. V té době se oprávnění dědicové pokoušeli získat podnik v restituci nazpět, nicméně národní správa se tomu zuby nehty bránila. Nejřív se snažila tvrdit, že se po arizaci jednalo o podnik vlastněný nacisty, a tím pádem právem přešel do rukou státu. Později, když se toto tvrzení stalo pod tíhou důkazů neudržitelné, přišel stát s jinou taktikou. Začal tvrdit, že Gesslerovi před válkou v době ohrožení republiky používali výhradně německý jazyk, zaměstnávali na vedoucích funkcích výhradně Němce, pomáhali financovat německé školy a přispívali na německé kulturní akce.

Tím, že takto všemožně podporovali nepřátelský živel, ztratili ze zákona nárok na restituci. Na to bylo státní správě řečeno, že v době, kdy v Krnově a blízkém okolí tvořili Němci více než 95 % obyvatelstva, bylo sotva možné podporovat českou kulturu.

Než se spor podařilo vyřešit, přišel v roce 1948 únorový převrat, který definitivně zhatil naději rodiny na navrácení továrny.

3 Worte: Altvater – Gessler – Jägerndorf (3 slova: Praděd, Gessler, Krnov). Geniální reklamní slogan Lea Westreicha se dokonce objevil i v dobových románech a divadelních hrách.

Jedinou filiálku mimo dosah komunistické moci měla firma ve Vídni, kde ji převzal Eduard Gessler. Brzy odkoupil práva firmy J. A. Baczewski a založil společný podnik Altvater Gessler – J. A. Baczewski Likörerezeugung, který původní likér Altvater vyrábí dodnes, nyní s obsahem alkoholu 38 %. Firmu dnes vede Eduardův vnuk Rasiel Gessler.

Výroba Pradědu však pokračovala i v Československu. Tovární provoz v Krnově přešel na výrobu nealkoholických nápojů a výroba Pradědu byla přesunuta do firmy Seliko v Dolanech nedaleko Olomouce. Po sametové revoluci se její výroby ujala firma R. Jelínek, která likér vyrábí v současnosti s 38 % alkoholu. Dalšími producenty jsou firma Dworzak ve Fuldě, která se sem přesunula po nuceném odsunu z Hrabšína u Šumperku (také s 38 % alkoholu), a firma Ullersdorf se sídlem v Jeseníku, která vyrábí Altvater s 45 % alkoholu, blížíci se původní receptuře. Tím však výčet současných výrobců Pradědu/Altvateru nekončí... Navzdory tomu už tento nápoj nemá takovou slávu jako před 100–150 lety.

Léčivé účinky likéru Praděd

Podívejme se nyní, do jaké míry mohl být Praděd skutečně léčivým prostředkem. Z roku 1932 se dochovala jeho receptura určená pro evropský trh (receptura pro americký trh byla podstatně jednodušší). Likér v té době obsahoval 47 % alkoholu.

Pokud sečteme podíl všech léčivých bylin a srovnáme jej s celkovým množstvím likéru, vycházejí pouhá 3 %. To je skutečně zanedbatelné množství. Pro srovnání – moderní léčivé sirupy dostupné v lékárnách, které někteří vnímají spíš jako pochutinu než lék, obsahují léčivou složku obvykle v poměru 25–50 %.

Až na kořen hořce a kůru krušiny byly všechny suroviny z pěstovaných nebo dovážených rostlin. Krušina je přitom dřevina hojně rozšířená po celém českém území, zatímco hořec tečkovaný roste pouze ve vrcholových partiích Hrubého Jeseníku – a právě on spojuje likér s horou, na niž odkazuje jeho název.

Hořec jako oběť úspěchu

Hořec je sice odolná rostlina, která vydrží mnohé, nadměrný sběr však byl nad její síly. Na jesenických hřebenech jej rychle ubývalo, až z někdejších bohatých populací z poloviny 19. století nezůstalo na počátku 20. století téměř nic. To byla odvrácená stránka komerčního úspěchu likéru Praděd.

V té době se při výrobě tohoto likéru začaly používat kořeny a oddenky hořce žlutého. Ten je statnější, dorůstá až jednoho metru, má silnější kořeny, které po poškození dobře regenerují, a navíc se dá snadno pěstovat.

Mezi lety 1925 a 1975 se zdálo, že hořec tečkovaný z české přírody zmizel nadobro. Později byly naštěstí objeveny na odlehlých místech nové lokality jeho výskytu. Hrubý Jeseník je od roku 1969 součástí Chráněné krajinné oblasti Jeseníky a díky přísným ochranným opatřením se dnes už o jeho budoucnost není třeba obávat.

Až se někdy vydáte do Hrubého Jeseníku a dáte si tam likér Praděd, zkuste si vzpomenout na tento pozoruhodný, dnes téměř zapomenutý příběh. A zamíříte-li v druhé polovině června na Praděd a do jeho okolí, možná spatříte žluté květy hořce tečkovaného. Připomeňte si při tom, že úspěch slavného likéru byl kdysi vykopen téměř jeho zánikem – a že díky péči ochránců přírody se tato horská bylina dokázala na jesenické louky vrátit.

JAN DAVID REITSCHLAGER

K výrobě 100 litrů likéru se používalo:

- 2900 g chininové kůry
- 2900 g kůry krušiny olšové
- 1250 g kořene lékořice
- 1500 g sladké pomerančové kůry
- 1225 g zelené pomerančové kůry
- 250 g vanilky
- 250 g semen anýzu
- 100 g hřebíčku
- 75 g kořene hořce tečkovaného
- 75 g kořene kurkumy civárové
- 65 g kořene puškvorce
- 50 g semen koriandru
- 50 g topolových pupat
- 40 g pelyňku pravého
- 25 g kořene andělíky lékařské
- 10 g myrňové pryskyřice
- 3 g šafránu

Hudba vrací radost i paměť

Unikátní senzorické koncerty v Židovském muzeu v Praze

Židovské muzeum v Praze dokazuje, že kultura může být přístupná všem. Po téměř dvou letech úspěšného pořádání senzorických koncertů pro děti se specifickými potřebami rozšiřuje svou nabídku o koncerty zaměřené na osoby s demencí. Úvodní koncert se uskuteční v pondělí 16. března od 17 hodin v Maiselově synagoze. Židovské muzeum tak ve spolupráci s Českou alzheimerovskou společností (ČALS) přináší jako první česká instituce svého druhu kulturní zážitek přizpůsobený potřebám této cílové skupiny.

Nová řada koncertů pro lidi s demencí se opírá o zkušenosti pořadatelů podobných projektů v zahraničí. Ve Velké Británii se jim například věnuje organizace Music in Hospitals & Care. Jejich přínos pak potvrzuje britská Alzheimer's Society, podle níž hudba aktivuje paměť a emoce – a to i v případech,

kde běžná komunikace selhává. Hudba snižuje neklid a úzkost, nereagující nebo apatické pacienty navíc dokáže podnítit k pohybu či zpěvu textů, které mají uložené v paměti. Tento proces přináší nejen radost, ale poskytuje pečujícím cenné informace o identitě nemocných.

„Členové podpůrné skupiny pro lidi v počáteční fázi Alzheimerovy nemoci se pod jménem Toulky paměti a duší u nás scházejí více než patnáct let. Dlouho hledali nějaký další společný program v bezpečném prostředí, proto jsme velice uvítali nabídku židovského muzea, která přesně naplňuje potřeby našich klientů,“ uvádí ředitelka ČALS Martina Mátllová.

Senzorické koncerty mají na rozdíl od běžných hudebních vystoupení několik specifík. Posluchači se zde mohou volně pohybovat a projevovat dle libosti, aniž by se museli obávat, že budou ostatní diváky vyrušovat. K dispozici jim jsou křesla, sedací vaky i odpočinkové zóny. Osvětlení je tlumené, aby prostředí působilo bezpečně a klidně. Maiselova synagoga, kde se koncerty odehrávají, nabízí bezbariérový přístup a možnost snadné úpravy interiéru.

„U vzniku koncertů v Židovském muzeu v Praze stála snaha zaplnit prázdné místo v nabídce českých kulturních institucí. Osoby se specifickými potřebami a jejich rodiny se na běžných akcích často potýkají

se stresem a dalšími bariérami, které jim brání v plnohodnotném zážitku,“ vysvětluje Zuzana Pavlovská, vedoucí odboru pro vzdělávání a kulturu.

A dodává: „Rozhodli jsme se proto následovat příklady ze zahraničí a jako první v České republice nabídnout prostor, kde se tyto návštěvníci mohou cítit vítáni. Nápad organizovat senzorické koncerty vzešel z návštěv zahraničních muzeí v rámci programu Erasmus+, kde jsme se inspirovali pořádáním podobných koncertů pro osoby se specifickými potřebami. Na základě našich zkušeností s organizací senzorických koncertů pro rodiny s dětmi s různými specifickými potřebami jsme se rozhodli oslovit také skupinu lidí s demencí, která bývá veřejností často opomíjena. Tímto způsobem můžeme alespoň částečně kulturně obohatit jak samotného člověka s demencí, tak i jeho pečující osobu.“

Židovské muzeum v Praze pořádá senzorické koncerty od roku 2024. Od té doby jich bylo zorganizováno již šest. V Maiselově synagoze vystoupil Pavel Bořkovec Quartet, Krása Quartet nebo Hlas Kontrabas Duo. Organizací koncertů muzeum aktivně přispívá k destigmatizaci osob se specifickými potřebami a demencí a ukazuje, že i oni mají právo na plnohodnotný kulturní život.

Zdroj: Židovské muzeum v Praze

Foto: Dana Cabanová

Židovské muzeum v Praze už dva roky pořádá úspěšné senzorické koncerty pro děti se specifickými potřebami; nyní svou nabídku rozšiřuje a ukazuje, že kultura může být přístupná všem.

Fenomén jménem tetování: tradice, strašák, nebo módní trend?

Tetování bylo vždy spojeno s kontroverzí. Ačkoli jeho kořeny sahají až do neolitu, kdy se naši prapředci tetovali především ze zdravotních důvodů, dodnes ho někteří vnímají jen jako pomíjivý módní trend. Ve skutečnosti však nejde o žádný výstřelek moderní doby, ale o starobylý fenomén, který lidstvo provází po tisíce let a zanechal v jeho historii výraznou stopu.

První tetování měla podobu jednoduchých, drobných motivů, které však nesly silnou symboliku. Lidé si jimi „zdobili“ tělo především kvůli domnělým zdravotním účinkům. Věřilo se, že tetování umístěné na konkrétních částech těla může svému nositeli dodat sílu, rychlost či vytrvalost nebo pomoci při léčbě různých neduhů. Zajímavé je, že některé vědecké studie tuto víru částečně potvrzují. Podle nich tělo vnímá čerstvé tetování jako poranění, které je třeba zahojit, a proto automaticky aktivuje imunitní systém. Ten se snaží s inkoustem „bojovat“ a zároveň uzavřít vzniklou ránu, čímž dochází ke zvýšené obranyschopnosti organismu. Nedávno publikovaný výzkum Biologického centra Akademie věd ČR, realizovaný v rámci mezinárodní studie, naopak ukázal, že běžně používané tetovací pigmenty mohou vyvolávat zánět a snižovat účinnost některých očkovacích vakcín.

Kapitolou samou pro sebe jsou Maorové a jejich pověstná celotělová i obličejová tetování, která si jejich nositelé museli zasloužit odvahou, ctí a konkrétními činy. Tetování moko není pouze historickým odkazem, ale stále živou tradicí, která má v maorské kultuře hluboký význam i dnes. Maorové byli a jsou skutečnými mistry tetování a jejich techniky dodnes studují a přejímají tatéři i umělci z celého světa.

Tetování tehdy plnilo především rituální a náboženskou funkci a vycházelo z přesvědčení konkrétních kmenů a komunit. Od 16. století se však postupně stalo také symbolem námořníků a prostředkem vyjádření identity. Motivy, které si nechávali vytetovat, často odrážely jejich osobnost, hodnoty i zážitky z cest a dlouhých plaveb. Právě v této době navíc vznikaly první tetovací strojky a odklánělo se od primitivních metod – od obroušených bambusových tyčí či improvizovaného „věžeňského“ tetování pomocí jehly a inkoustu z popela, roztavené

Tetování inspirované židovskou tradicí – Statečná žena a Mode Ani od newyorského studia Hebrew Tattoos

gumy a tělních tekutin používaných kvůli sterilizaci. Dokonce i slavná císařovna Sissi Bavorská si po vzoru námořníků, se kterými se seznámila při svých plavbách, nechala udělat tetování. Do konce života nosila na rameni vyobrazenou kotvu.

Styl tetování se měnil a vyvíjel, v minulosti byl často přisuzován určitým subkulturám, nižší společnosti, rebelům nebo kriminálíkům. Jednalo se o způsob, jak se odlišit od většiny a dát najevo svůj názor. Tetování bylo statusem i symbolem určitého společenského postavení. Většinou se však jednalo o svobodnou volbu, která nikomu neškodila. Jenže co se dělo v případech, že z tetování se stal hrůzný cejch značící to, že jste přišli nejen o svobodu, ale o všechna svá práva?

Tetování v koncentračních táborech

Za dob holocaustu se tetování stalo prostředkem masového „značkování“. Existují svědectví některých přeživších, kteří byli schopni i po letech popsat tu hrůzu, když „přijeli“ do koncentračního tábora, byly jim sebrány veškeré osobní věci, šperky, boty, oblečení, a když byli donuceni se převléknout do nechvalně známého pruhovaného „pyžama“, odvěkli je na zablácený dvůr nebo do stísněné špinavé místnosti, kde jim, proti jejich vůli, bylo na ruku vytetováno číslo. Jedno maličké tetování, které odráželo veškerou jejich bolest a i po letech „normálního“ života jim připomínalo, že všechny hrůzy, které prožili, byly skutečné. Autenticky je tento proces popsán v knize a netflixovské minisérii *Tatér z Osvětlení*, která je reálnou interpretací vzpomínek jednoho z přeživších židovských „tatérů“ Laleho Sokolova.

Po konci války a pádu nacistů se přeživší ke svým tetováním postavili každý jinak.

Někteří se odmítali smířit s myšlenkou, že budou inkoustem „poznámenáni“ do konce života, snažili se tetování sami všemožně zbavit, v brutálnějších případech ho dokonce vyříznout, nebo se modlili za to, ať vybledne a samo zmizí. Dnes si lze nechat nechtěné tetování odstranit chirurgicky nebo laserem, tehdy byly tedy možnosti značně omezené. Někteří přeživší se tak rozhodli pro přetetování – překrytí původního motivu novým. Lidem to často pomohlo získat novou životní energii a předělaný obrázek se stal symbolem jejich síly a toho, co zvládli překonat, ale už jim nepřipomínal děsy, které prožívali pokaždé, když zahlédli číslo na svém předloktí.

Jiní se naopak rozhodli číslo ponechat jako připomínku něčeho nepředstavitelně krutého a děsivého – jako součást sebe samých i svého životního příběhu. Příběhu, který se rozhodli vyprávět, aby už nikdy k ničemu podobnému nedošlo a nikdo nemusel takto trpět.

Jak se ale na tetování dívají dnešní Židé, často potomci přeživších z koncentračních táborů? Ortodoxní židovské komunity zůstávají většinou striktně proti jakékoli formě tetování, které považují za urážku památky svých předků. Na opačné straně však stojí část potomků přeživších, kteří i po takové tragédii dokázali založit rodiny a vychovat děti. Mnozí z nich dnes žijí v Izraeli a k tetování se rozhodují právě z úcty – jako způsob, jak vzdát čest svým rodičům a prarodičům.

Právě zde se však otevírá zásadní a stále kontroverzní otázka: kde končí úcta a kde už může být tetování vnímáno jako nevhodné? Někdo si na kůži nechá zvěčnit květinu se jménem nebo portrét. Jiní se ale rozhodnou vytetovat konkrétní číslo svého zavražděného příbuzného. A právě v tomto bodě se názory často rozcházejí – zatímco jedni mluví o zneuctění obětí, druhí se brání tím, že chtějí bolest své rodiny nosit nablízku jako každodenní připomínku toho, jak vzácný a pomíjivý život je.

Zda jde o vzdání cti, nebo naopak o zneuctění památky zemřelých, necháváme na každém z vás – k tomuto tématu totiž přistupujeme všichni jinak. Sama nosím několik „neškodných“ tetování, která pro mě mají hlubokou osobní hodnotu, a možná i vy na své kůži nesete vzpomínku na minulost. Tetování mi připadá jako citlivý a důstojný způsob, jak někomu vzdát hold a projevit úctu. Přesto si myslím, že vytetování čísla je krok, který je třeba velmi pečlivě zvážit, i když za ním stojí dobrý úmysl.

A platí to v zásadě o jakémkoliv tetování. Přece jen se jedná o „ozdobu“ na celý život.

JASMIN CARMEL

V pátek chodím na šábes...

Asi se nikdy nedozvíme, která ze židovských anekdot vznikla jako první. Mají ale určitě delší dějiny, i když se uvádí, že většina z nich pochází z 19. století. Vyznačují se značnou rozmanitostí, někdy patrně mohou odrážet situaci, která se skutečně odehrála, častěji jde však o vtipnou pointou dotvořené události, které se stát mohly – ale nemusely.

Anekdoty vznikaly v každé době, v každé životní situaci, a nebojí se zobrazit žádnou lidskou slabost, proto jsou tak často sebeironické a hořce vtipné. Někteří znalci literárního humoru dokonce uvádějí, že čím byla doba těžší, tím víc anekdot vznikalo, protože lidé o to víc potřebovali uniknout z nesnadné každodenní reality. Najdeme však mezi nimi i minipříběhy s až filozofickým dosahem, skrytým pod skořápkou vtipných slov. Osudem těžce zkoušený národ disponuje bezesporu zvýšenou mírou životních zkušeností a z toho plynoucí sebekritické reflexe, jež je základem lidské moudrosti.

„Jestlipak vědí,“ povídá v kavárně Moric Stein příteli Weissovi, „kdo se má na tomhle světě vůbec nejlíp.“

„Myslejí panstvo z vlády? Nebo nějaký továrník?“ přemýšlí přítel. „Anebo snad krásné ženy obletované bohatými nápadníky?“

„Nene, jsou to sklerotici. Ti mají všechno, nač si vzpomenou.“

☆

Doktor Kraus volá své pacientce. „Vážená paní Goldmanová, ten šek, kterým jste mi zaplatila za svou návštěvu minulý týden, byl nekrytý. Dnes se mi vrátil.“

Na druhé straně se ozve ženský hlas: „Stejně jako ta moje vyrážka, pane doktore!“

☆

Za bohatým obchodníkem se zastaví známý a něco mu překotně šeptá, aby to ostatní zákazníci neslyšeli.

Majitel obchodu Blumenfeld však nahlas na celý krám odpovídá: „Tak voni si, Horowitz, ode mě chtějí půjčit dvacet tisíc zlotých. No, řekněme, že by to bylo možné. Ale jakou mi chtějí dát záruku?“

„Slovo gentlemana, pane Blumenfeld.“

„Hmm, to jo,“ zabručí obchodník, „tak mi nějakýho přivedou!“

☆

Silberstein se vrací od lékaře celý skleslý. Potká Roubička a postěžuje si: „Tak si představěj, že mi doktor prohlédl ty moje nešťastný plíce, musím k němu chodit každý dva týdny, ale i tak mi dal jenom šest měsíců života.“

Přítel ho polituje a zajdou na panáka, aby si spolu ještě užili.

Za deset měsíců má Roubiček telefon a na druhé straně je Silberstein. „Je to možný, jsou to voni? Vždyť měli být podle toho jejich vykutálenýho doktora už dávno na prkně.“

„Ono se to trochu proměnilo,“ povídá Silberstein. „Já jsem pak už neměl peníze na zaplacení těch účtů za léčení, tak mi doktor dalších šest měsíců přidal!“

☆

Pan Picmaus navštíví pana Bluma a povídá: „Tak jsem konečně tady, abych jim vrátil tu pětistovku, co mi před časem půjčili.“

„Cože, voni mají tu drzost vrátit mi pětistovku, kterou si půjčili před pěti lety? Já už dávno vím, co jsou zač, protože tenkrát ji slíbili vrátit do tří měsíců. To jsou mi ale pořádné ganef, když nedržej slovo, já si už o nich léta myslím svý. Však jsem to taky rozhlásil v kehole, aby jim nenaletěl další pechfógl jako já. Celej štetl už to o nich dneska ví. A já byl pořádně šlemazl, že jsem jim něco půjčoval. Vždyť ta jejich půjčka bylo od začátku pěkný šmé, to by

mi dnes museli vysolit s tou pětistovkou pěkněj majlant jako úrok, pět let je pět let, vědí?“ rozčiloval se Blum.

Picmaus před ním schlíple stojí a žmoulá tu pětistovku v ruce.

„A vědí co, Picmaus? Nechaj si ty peníze. Mně ta blbá pětistovka nestojí za to, abych si o nich měnil názor!“

☆

„Po dvacetiletém manželství bývá vztah už poněkud unavený, to je úplně normální,“ říká psychoterapeut, za kterým přišel manželský pár požádat o radu.

Žena si však dál stěžuje na partnerovo nepochopení, stále větší rozdílnost názorů, nedostatek lásky a sexu a z toho plynoucí osamělost. A mluví a mluví, nemůže přestat.

Vtom psychoterapeut vstane, obejde stůl, požádá ženu, aby se postavila, přistoupí k ní, obejmě ji, rázně ji k sobě přitiskne a vášnivě políbí na ústa.

Žena si pak pomalu jako v transu sedne, oči má vytřeštěné a hlasitě dýchá, celá rozechvělá mlčky sedí a začíná se trochu usmívat.

Manžel to sleduje a je také v mírném šoku, s otevřenou pusou se dívá střídavě na jednoho a na druhého.

Terapeut se obrátí na manžela: „Tohle vaše žena potřebuje alespoň třikrát do týdne. Můžete to pro ni udělat?“

Muž se zamyslí a povídá: „Ale ano, můžu ji sem vozit v pondělí a ve středu, ale v pátek ne, to chodím na šábes.“

☆

„Už jsi to slyšel?“ ptá se Cukierman přítel Krakauera. „Na příští zasedání OSN se má celá polská delegace obléknout do krakovských lidových krojů.“

„Aha. A proč?“

„Aby se nějak odlišila od delegace Izraele.“

☆

Levicová organizace mládeže pořádá loterii. Kolemjdoucí venkovan si všimne jejich stánku a nalákán nabídkou výherních losů se ptá: „Jaká je hlavní výhra?“

„Marxův Kapitál,“ říká hrdě student.

„A kdo je to ten Marx? Má vůbec nějaký kapitál? Jo, kdyby to byl kapitál Rockefellera, to bych si koupil rovnou deset losů!“

☆

V sobotu po obědě se na náměstí v Berdyčevu potkají dva známí.

„Poslouchej, Chaime, už dlouho jsem tě neviděl v naší synagoze. A dokonce jsem o tobě slyšel, že ses stal volnomyšlenkářem,“ začal hovor Izák.

„No ano, to jsem!“ řekl pyšně Chaim.

„Řekni mi – věříš ty ještě v Boha?“

Dobová pohlednice z počátku 20. století zachycuje marschelika – svatebního baviče, jehož vtipné a satirické verše patřily k neodmyslitelnému koloritu židovských svateb a k tradici židovského humoru.

„Víš co?“ pohodil hlavou Chaim, „pojďme se bavit o něčem jiném...“

Druhý den se potkají znovu. A Izák položí svému známému stejnou otázku: „Věříš ty vůbec ještě v Boha?“

„Ne,“ řekne rozhodně Chaim.

„Ale tos mi přece mohl říct už včera, když jsem s tebou mluvil a dal jsem ti stejnou otázku,“ diví se Izák.

„Včera? Šlíš? O šábesu?“

☆

„Co jsou tak smutnej,“ říká pan Brandstaetter příteli, kterého vidí sedět na lavičce v parku s hlavou v dlaních.

„Ále,“ mávne rukou Morgentau, „včera jsem přistihl svou ženu s mým účetním u nás doma na kanapi. Vesele tam dováděli.“

„To je mi překerní záležitost,“ soucítí s přítelem Brandstaetter. „Řeknou mi, co s tím udělali? Vyhodili starou z domu?“

„Jak bych mohl, vždyť je to matka mých dětí,“ vzdychne Morgentau.

„Tak tedy vyhodili účetního?“

„Jak bych mohl. Vždyť už léta dělá účetnictví celé mojí firmy, vidí do toho. A dokáže být kreativní, když to je potřeba,“ pohládí si muž bradu.

„Už mě nenapínaj, Moritz. Jak teda tu šlamastiku vyřešili?“ ptá se Brandstaetter.

„No jak asi? Vyhodil jsem kanape!“

☆

Do bazaru se všim možným ve staré židovské čtvrti, která skrývá leckterá tajemství, přijde ošuntěle oblečený muž a prohlíží si, co všechno tu nabízejí. Zaujme ho krásně vytvarovaná bronzová soška krysy, opravdu umělecké dílo. Chvilí s vousatým židovským prodávacem diskutuje o ceně, pak se domluví a sošku koupí.

„Pane,“ dodává ještě důrazně prodáváč, „musím vás upozornit, že nebereme žádné reklamace. Jsme bazar, tak nemůžeme dát

ani záruku na koupené zboží. Jak s tím, co koupíte, jednou překročíte práh obchodu, je to vaše a já to nevezmu zpět za žádných okolností. Rozumíte?“

Vousatý muž souhlasí, zaplatí dohodnutou cenu a nese si krysu domů. Je už podvečer, kolem domů se vytvářejí stíny, a najednou si všimne, že po ulici za ním běží pěkně vypasená krysa. Podobá se trochu té jeho soše. Jde dál, ale zaslechne za sebou cupitání drobných nožiček. Ohlédne se a vidí, že se ve stínech podél domů cosi pohybuje. Jsou to desítky krys, možná stovky, a tak přidá do kroku, jenže krysy se ze všech stran sbíhají a sledují ho – ale hlavně tu sošku, co má v náručí. Brzy je celá ulice zaplavená krysami.

Chlap začne panikařit, rozběhne se, ale krysy za ním! Je jich nepočítaně. Začne mu být jasné, že jdou po té soše. Doběhne k řece a zahne na most, za chvíli se ale i vozovka mostu hemží stovkami krys. Popadne sošku a obloukem ji hodí do řeky. A celé to procesí krys začne skákat za ní, vrhají se z mostu do vody, až je kolem muže opět úplně prázdné. Řeka se uklidňuje, všechny krysy se rychle utopily.

Chlápek pozoruje hladinu a pak se otočí a spěchá zpátky do krámu. Hned jak vejde, prodáváč na něj spustí: „Pane, říkal jsem vám přece, že reklamace neberu!“

„To je v pořádku,“ kývne muž. „Já se chci jenom zeptat, jestli byste náhodou neměl mosaznou sošku exekutora.“

☆

„Prosím vás, paní Spiegelmanová, kdo je ta dáma, co se támhle baví s tím lichvářem Rappaportem?“

„Ta silnější s tou kabelkou? To je přece jeho manželka, pane Freund.“

„Tak to je jeho paní? Dobře mu tak!“

☆

Bankéř Wertheim se podívá na hodinky a zavolá si prokuristu Singera.

„Musím teď jít do synagogy,“ povídá mu, „a jak jistě chápete, nepřeji si tam být za žádných okolností rušen. Musíte mě tu na nějaké dvě hodinky zastoupit.“

Sotva však za ním zaklaply dveře, začnou přicházet aktuální zprávy z burzy.

„Akcie Voest Alpine AG stouply o 12 %!“

Singer je starý zkušný úředník, a tak ví, co to může znamenat. Než se však rozmyslí, co udělá, je tu další zpráva z vídeňské burzy.

„Akcie ocelářské firmy Voest Alpine jdou ještě výš, teď o dalších 9 %. Jsou už na ceně 522 za kus!“

Prokurista přemýšlí, co udělat – má akcie téhle firmy rychle prodat, nebo začít nakupovat další? Tady už jde o miliony! Nahlíží do záznamů z minulých obchodů, když za dalších deset minut přichází nová zpráva – akcie pokračují v růstu šíleným tempem, kotují teď už na 565!

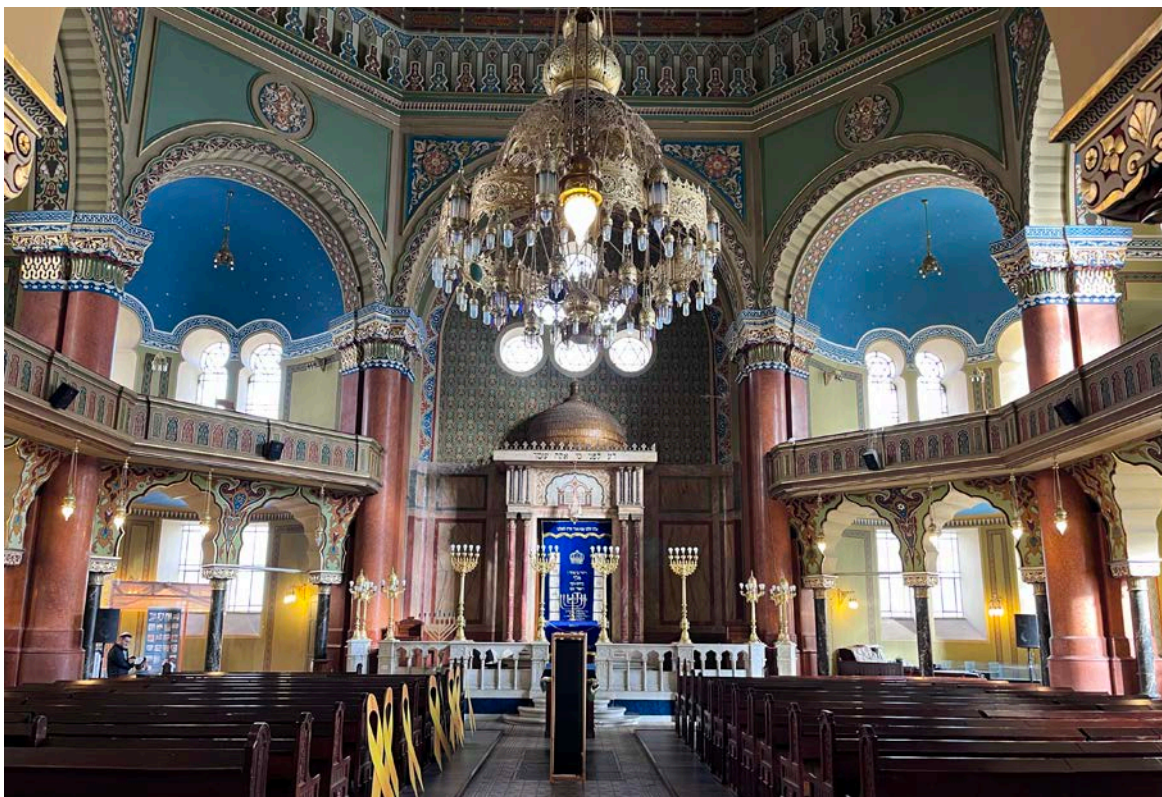
To už Singer nevydrží a rozběhne se do synagogy, aby o prudkém vývoji cen informoval šéfa. Pan Wertheim se však na něj místo pochvaly mračí.

„Pane prokuristo, udělal jste hned tři chyby,“ praví bankéř. „Ta první je, že jste mne vyrušil z bohoslužby. Zadruhé jste vyrušil i ostatní souvěre včetně samotného rabína. A zatřetí – to si opravdu myslíte, že bychom burzovní obchody pustili z ruky? Tady v synagoze si akcie Voest Alpine stojí už na 620!“

VYBRAL, PŘELOŽIL A UPRAVIL
LUBOR FALTEISEK

Mezi mešitou a kostely: Příběh sofijské synagogy

Interiér hlavního sálu je bohatě zdoben barevnými benátskými mozaikami, mramorovými sloupy a dekorativními prvky na stěnách. Architekt Grünanger do návrhu zakomponoval starobylé židovské symboly spojené s číslem osm – například osmicípou hvězdou v podlahové mozaice, uprostřed níž je květ s osmi lístky.

Sofii jsem navštívila loni v říjnu. V Praze už bylo pošmourno, ale tady ještě svítilo slunce a venku bylo příjemně. V rámci procházky po městě jsem navštívila i sofijskou synagogu, kde jsem se dozvěděla i mnoho zajímavého o místní židovské komunitě.

Sofijská synagoga stojí v samém srdci bulharské metropole Sofie. Spolu s mešitou Banja Baši, pravoslavným chrámem svaté Neděle a katolickou katedrálou svatého Josefa tvoří takzvané náměstí Tolerance. Centrální sofijská synagoga je jednou ze tří největších sefardských synagog v Evropě a největší na Balkánském poloostrově.

Na počátku 20. století vybrala židovská komunita v Sofii dobrovolné příspěvky a pověřila vídeňského architekta Friedricha Grünangera návrhem nové synagogy. Jména deseti největších dárců jsou zde dodnes vytesána na plaketě. Je pozoruhodné, že Grünanger stavbu dokončil za pouhé čtyři roky, mezi lety 1905 a 1909. Další zajímavostí je, že do základů budovy jsou vsazeny náhrobní kameny ze starého židovského hřbitova.

Slavnostní otevření se konalo 9. září 1909 za přítomnosti bulharského cara Ferdinanda

a jeho manželky, předsedy vlády, ministrů, sofijského metropolitů, diplomatů i zástupců jiných náboženství. Událost se stala slavnostním svátkem celého města.

Sofijská synagoga má celkovou zastavěnou plochu 1000 metrů čtverečních a náklady na její výstavbu dosáhly 437 000 zlatých leva. Budova má obdélníkový půdorys s centrální kupolí a předsíní. Hlavní modlitební sál včetně galerií, které byly původně vyhrazeny ženám, pojme 1200 osob.

Centrální hala má průměr 20 metrů a výšku 33 metrů. Osmiboká kupole o průměru 22,5 metru je největší svého druhu v Bulharsku. Sloupy a arkády vytvářejí otevřený oktagon, který kupoli podpírá. Podkovovité oblouky a vysoká okna rámovaná maurskými sloupy zdůrazňují orientální architektonický styl a hispánsko-maurské (mudéjarské) vlivy.

Od svého otevření měla synagoga vlastní topný systém i podzemní odvodňovací kanál vedoucí do řeky Vladayské. Vzhledem k rozsáhlé síti více než 240 kilometrů podzemních tunelů a staveb v Sofii a k blízkosti oblasti Largo je možné, že se pod budovou nacházejí pozůstatky starověké Sofie.

Historie Židů na bulharském území

Archeologické nálezy dokládají židovskou přítomnost na území dnešního Bulharska již v římském období. Po vzniku První

bulharské říše v roce 681 se zde usadili také Židé pronásledovaní v Byzantské říši. První sefardská imigrační vlna do Bulharska začala po roce 1494 a nově příchozí se usazovali v již existujících centrech židovského osídlení.

Do roku 1640 existovaly v Sofii samostatné komunity Romaniotů, Aškenázů a Sefardů; poté byl jmenován jeden rabín pro všechny tři skupiny. Od roku 2009 má Bulharsko stálého rabína. Vedle synagogy v Sofii se nachází malé muzeum věnované záchraně bulharských Židů během druhé světové války.

Období římské říše

Nejstarší židovské komunity na území dnešního Bulharska vznikly již v období římské říše. Ve městě Ulpia Oescus nedaleko dnešní obce Gigen v oblasti Pleven byl objeven kamenný nápis z 2. století, který potvrzuje existenci tamní židovské obce. Dalším významným archeologickým svědectvím ze 3. století je starověká synagoga ve Philippopoli, dnešním Plovdivu, ležícím přibližně 130 km od hlavního města. Dochované podlahové mozaiky zobrazují velkou menoru, geometrické motivy a nápisy v řečtině i latině.

Zaujalo mě, že některá židovská příjmení dodnes nesou stopu příslušnosti k těmto nejstarším obcím. Řada jmen, která se dochovala až do současnosti, má původ právě v romaniotském období – například Pizanti

Synagoga byla v Sofii slavnostně otevřena v roce 1909.

Suka na dvoře synagogy

(odvozené od Byzantine), Pilosof (z filosof) či Kalo (z Kalonymus, tedy dobré jméno).

Sefardští Židé

V roce 1396 padla Druhá bulharská říše pod nadvládu Osmanské říše. Na počátku 15. století byla židovská populace soustředěna především ve velkých městech, jako byly Konstantinopol, Smyrna, Edirne a Soluň. Mnozí Židé, převážně obchodníci, přišli také do Bulharska a založili obce v Pazardžiku, Samokově, Kjustendilu a v Šumenu.

Edikt vydaný roku 1492 králem Ferdinandem II. Aragonským a královnou Isabelou I. Kastilskou donutil přibližně 100 000 španělských Židů hledat útočiště na Balkánském poloostrově. Připojili se k nim Židé z Portugalska, Itálie a z Francie a na počátku 16. století se v rámci Osmanské říše usadila kompaktní skupina Sefardů.

Mezi vyhnanci byl i významný rabín Josef ben Efrajim Karo. Roku 1522 se usadil v Nikopoli, kde založil rabínskou akademii a napsal monumentální právní kodex Šulchan aruch.

Aškenázští Židé na bulharském území

V důsledku pronásledování v západní Evropě migrovaly na konci 11. století na Balkán velké skupiny německých a maďarských Židů. Roku 1360 přijal car Ivan Šišman, syn královny Teodory – která byla podle historických pramenů pokřtěnou Židovkou jménem Sára – židovské uprchlíky vyhnané z Uher. Tito osadníci založili obce v Nikopoli, Vidinu, Plevnu a v Sofii.

V roce 1499 přišla další vlna židovských migrantů, tentokrát z Norimberku v Bavorsku. Přirozenými obchodními cestami podél Dunaje dorazili do Vidinu a Nikopole, někteří pokračovali až do Sofie. Obě aškenázské skupiny se nesloučily s existujícími romaniotskými a sefardskými obcemi. Založily vlastní čtvrtě, později nazývanou Bavorsko, a vytvořily si také samostatnou obec vedenou rabínem Benjaminelem ben Meirem Aškenázim z Bavorska.

Bulharsko během druhé světové války

Během druhé světové války bylo Bulharsko spojencem mocností Osy – Německa, Itálie

a Japonska. V prosinci 1941 vyhlásilo válku Spojeným státům a Velké Británii. V letech 1943–1944 byla Sofie opakovaně bombardována anglo-americkým letectvem. Největší nálet proběhl 10. ledna 1944, kdy bylo na město svrženo 1784 bomb. Zahynulo 947 lidí, převážně civilistů, a bylo zničeno více než 3500 budov.

Spojenecká letadla shazovala výbušná zařízení maskovaná jako tužky, hodiny či hračky, která zabijela a zraňovala děti. Budova synagogy byla částečně poškozena při bombardování 30. března 1944. Na Sofii dopadlo 30 000 zápalných bomb, které zničily nedalekou katolickou katedrálu svatého Josefa i pravoslavný chrám svatého Spasitele. Zřítilo se několik sloupů a část galerie synagogy a následný požár zničil cennou rabínskou knihovnu.

Dne 13. dubna 1944 dopadla na budovu synagogy další bomba, která však nevybuchla. Otřesy přesto rozbily vitrážová okna. V 90. letech bylo jedno z oken na galerii nově vyzdobeno jako připomínka jejich původní krásy.

Židovská komunita během holocaustu

Centrální sofijská synagoga se nachází v oblasti, která byla kdysi židovskou čtvrtí zvanou Juchbunar. Až do začátku druhé světové války žili Židé i v dalších částech hlavního města.

Protižidovská legislativa omezující občanská a politická práva vstoupila v platnost v lednu 1941. V roce 1942 byl zřízen Komisiát pro židovské záležitosti, který nařídil, aby Židé starší deseti let nosili šesticípou hvězdu, bydleli pouze v židovské čtvrti Juchbunar, nakupovali jen ve vyhrazených hodinách a dodržovali zákaz vycházení.

V březnu 1943 bylo po dohodě s německými úřady deportováno 11 343 Židů z Belomorské Thrákie a Vardarské Makedonie do vyhlazovacích táborů. Plán zahrnoval i deportaci 8000 Židů z Plovdivu, Pazardžiku, Kjustendilu, Varny, Slivenu a z dalších bulharských měst – tento plán však selhal, protože mnoho Bulharů své židovské sousedy chránilo.

V květnu 1943 rozhodla vláda o vystěhování 25 000 sofijských Židů do provinčních měst. Když se o tom komunita 24. května dozvěděla, mnozí se shromáždili na dvoře synagogy a zorganizovali protest. Přibližně 400 osob včetně jednoho z rabínů bylo zatčeno a posláno do tábora Somovit u Dunaje.

Poválečná historie

Po válce odešlo přes čtyřicet tisíc bulharských Židů do nově vzniklého Státu Izrael. Komunita se dramaticky zmenšila a zestárla. Za socialismu byla hlavní modlitebna padesát let uzavřena a obřady se konaly jen v malé hale – midraši. V sedmdesátých letech se dokonce uvažovalo o přestavbě na koncertní síň. Po demokratických změnách byla synagoga obnovena a 9. září 1996 znovu za zvuku šofaru vysvěcena.

Téměř všichni dnešní bulharští Židé jsou sefardského původu. Většina žije v Sofii, menší komunity jsou v Plovdivu, Varně, Burgasu a v Ruse. Synagogy však fungují pouze dvě – v Sofii a Plovdivu.

Sofie je zajímavá svou vrstevnatostí. Není tak uhlazená jako jiné evropské metropole. Má popraskané chodníky, graffiti i syrovost Balkánu. Ale právě v tom je její síla. Na malém prostoru tu najdete pozůstatky římské říše, osmanské nadvlády, carského království, války i komunismu. A také paměť komunity, která tu žila dvě tisíciletí.

RADKA LÍM LABENDZ

Sofia Jewish Tour

Pokud se do Sofie vypravíte, využijte možnost bezplatné dvouhodinové procházky po stopách židovské historie města, která se koná každý pátek od 11 hodin. Sofia Jewish Tour nabízí jedinečný pohled na téměř dva tisíce let přítomnosti tamní židovské komunity. Více: freesofiatour.com

**SOFIA
JEWISH
TOUR**

AKCE/FESTIVALY

Jeden svět 2026

Praha: 11.–19. 3.

Pražské ozvěny: 19. 3.–24. 4.

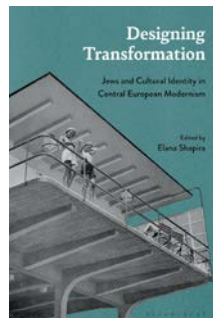
Mezinárodní filmový festival letos přináší 106 příběhů o odvaze, moci i o naději, které mění pohled na svět. Doporučujeme hraný film Ano, v němž enfant terrible izraelského filmu Nadav Lapid sleduje morálně rozpolceného hrdinu, jenž má za úkol složit novou izraelskou hymnu. Z celovečerních dokumentů stojí za zmínku výstup izraelské komičky Noam Shuster-Eliassi s trefným názvem Koexistence, vole!, v němž s lehkostí vyrazí do boje s předsudky panujícími na obou stranách izraelsko-palestinského konfliktu. Více: www.jedensvet.cz

Promítání tří filmů podle předlohy Arnošta Lustiga

Centrum paměti a dialogu

Bubny – kino Přítomnost, dům Radost, Siwiceova 1839/1, Praha 3 6.–8. 3.

V rámci druhého ročníku filmové přehlídky Minulost v Přítomnosti můžete zhlédnout tři filmy natočené podle předlohy Arnošta Lustiga. Snímky Dita Saxová a Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou režiséra Antonína Moskalyka doplní studentský snímek Sousto od Jana Němce. Sobotní projekci doplní diskuse s dcerami slavných otců Evou Lustigovou a Pavlínou Moskalykovou. Akci pořádá Centrum paměti a dialogu Bubny. Více: www.cpdb.cz

Elena Shapira: Belongings and Identity – Jews, Culture and Prague Modernism

Ústav dějin umění Akademie věd ČR, Husova 4, Praha 1

25. 3. 16.30

Izraelsko-rakouská historička umění Elena Shapira z Universitát für angewandte Kunst Wien se ve své přednášce zaměří na vztah židovské identity, kulturní příslušnosti a pražského modernismu. Nabídne pohled na to, jak se otázky domova, sounáležitosti

a kulturní identity promítaly do umění a intelektuálního života Prahy první poloviny 20. století. Více: <https://www.udu.cas.cz/>

Velká synagoga ožívá!

Spálená/Přízova, Brno

18. 3. 17.00

Velká synagoga bývala v Brně duchovním a společenským centrem židovské komunity. V den výročí jejího vypálení nacisty v roce 1939 bude zahájen projekt, který připomene její význam. Večer nabídne vernisáž výstavy Brněnská synagoga v plamenech historika Michala Doležela, projekci dobových materiálů a představení 3D modelu synagogy. Duchovní rozměr připomene rabín Štěpán Menaše Kliment, program uzavře vystoupení skupiny Makabara. Více: www.stetl.cz

TIPY

Podpořte server Romea.cz

Zpravodajský server Romea.cz se již od roku 2003 věnuje monitorování mediálního obrazu Romů v České republice. Přináší zpravodajství, analýzy i komentáře s hlubokou znalostí tématu a nabízí korektivy ke zkrslým či zjednodušujícím pohledům. Zároveň se věnuje otázkám rasismu, extremismu a lidských práv. Podporou projektu lze přispět k zachování prostoru pro věcnou a odpovědnou veřejnou debatu. Více: www.darujme.cz/projekt/1200458

NEJSI JEDEN Z NÁS!

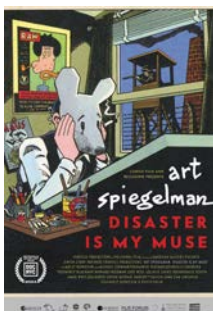
výtvárná soutěž

Memoriál Hany Greenfieldové 2026: Nejsi jeden z nás!

Památník Terezín ve spolupráci s Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského a spolkem OpenEye vyhledává XXX. ročník výtvárné a II. ročník filmové

soutěže Memoriálu Hany Greenfieldové. Soutěž zve mladé lidi k výtvarné či filmové reflexi toho, co znamená být vyloučen z kolektivu a odmítnut – a co znamená odmítat. Uzávěrka je 31. března 2026. Více: www.pamatnik-terezin.cz

FILMY A SERIÁLY

Art Spiegelman: Disaster Is My Muse

Dokumentární film přibližuje život a dílo kreslíře, který způsobil revoluci ve světě komiksu zkoumáním temných a složitých témat. Jeho nejslavnější

dílo MAUS formované zkušenostmi a traumatem jeho rodičů je dojemným mezigeneračním vyprávěním o holocaustu, které redefinovalo celé médium. Režie: Molly Bernstein, Philip Dolin. K vidění na www.kviff.tv

Šťastná hvězda (2025)

Píše se rok 1940. Jean Chevalin žije se svou rodinou ve Francii v nuzných podmínkách poté, co dezertoval z armády. Je přesvědčen, že někteří lidé se mají lépe než ostatní,

a tak se rozhodne předstírat, že je Žid, aby získal pomoc od převaděčů a dostal se do svobodné zóny. Tato lest zavede jeho rodinu na cestu, která postupně rozbije jeho předsudky. Premiéra: 12. 3.

The Dog Stars

Postapokalyptický sci-fi film v režii Ridleyho Scotta natočený podle stejnojmenného románu Petra Hellera. Děj se odehrává po virové katastrofě, která téměř vyhladila lidstvo. Jacob Elordi

hraje pilota, ke kterému se přidává bývalý mariňák v podání Joshe Broлина. Společně se snaží přežít hrozby zpusťšeného světa. Premiéra: 27. 3.

HUDBA

Shalosh

Novoměstská radnice,
Karlovo nám. 1, Praha 2
15. 4. 19.00

Izraelské klavírní trio Shalosh se vrací do Prahy s novým repertoárem i silným humanistickým poselstvím zdůrazňujícím potřebu míru, empatie a mezilidské harmonie. Během večera zahraje skladby z připravovaného šestého alba, které navazuje na úspěšné Tales of Utopia.

Shalosh, rovnostářské trio bez lídra, vytváří originální zvuk spojující jazz s rockem, popem i s blízkovýchodními vlivy. Koncert je součástí série Jazz Meets World. Více: www.jmw.cz

DIVADLO

Doktorka z domu Trubačů

Městská divadla pražská, Rokoko,
Václavské náměstí 38, Praha
7. 3. 19.00

Premiéra zpracování strhujícího životního příběhu české lékařky Vlasty Kalálové-di Lotti. Říkali jí, že nemá cenu, aby se jako žena snažila stát chirurgem. Říkali, že samotná ženská nemá co zkoumat tropické nemoci na Blízkém východě. A říkali, že to, co tam zažije, rozhodně nevydrží. Tak se naučila dvanáct jazyků, otevřela si v centru Bagdádu soukromou českou praxi a pro ženy v ortodoxní muslimské společnosti i jejich děti se často stala jedinou nadějí na život. Režie: Michal Dočkal. Další termíny: 13. a 20. 3., 15. a 24. 4., 12., 23. a 28. 5. Více: www.mestskadivadlaprazska.cz

VÝSTAVA

Umění aktivismu

Galerie hlavního města
Prahy, městská knihovna,
Mariánské nám. 98/1,
110 00 Praha 1

10. 12. 2025–8. 3. 2026

Poslední šance vidět výstavu zkoumající specifický segment protestního a angažovaného umění v českých zemích

zejména po roce 2009 (globální hospodářské krizi) v kontextu mezinárodních hnutí jako Occupy Wall Street, Black Lives Matter, Me Too, Women Life Freedom, Fridays for Future, Extinction Rebellion atd. Vedle reflexe českých individuálních i kolektivních uměleckých aktivit je zde významný prostor věnován zahraničním iniciativám, zejména těm, které tvoří bezprostřední politický a inspirační kontext lokální umělecké scény. Více: www.ghmp.cz

KNIHY

Adam Grygar, I v Terezíně rostou sedmikrásky: Erich Adler – Život mezi hudbou, továrnou a perzekucí

První ucelená biografie hudebníka a podnikatele Ericha Adlera (1911–1982). Autor na základě archivního výzkumu a deníků zachycuje dramatický osud muže, jehož život

poznamenaly nacistická perzekuce, věznění v Terezíně i pozdější komunistické represe. Hudba se pro Adlera stala prostředkem přežití i výrazem vnitřní svobody. Nakladatel: Adam Grygar 2025

Daniel Kehlmann, Šalivá hra světla

Jeden z největších filmových režisérů své doby G. W. Pabst prchne do Hollywoodu před hrůzami, které se odehrávají v Německu. Jenže pod oslnivým kalifornským sluncem se jeho sláva rozplývá, a tak se Pabst

ocitá zpátky ve své vlasti, v Rakousku, kde říšský ministr propagandy Goebbels chce, aby pro něj filmový génius pracoval. Nakladatel: Argo

Ben Lerner, 22:04

Román rámovaný dvěma bouřemi, hurikány Irene a Sandy, a prosycený úzkostí vypravěče je působivou výpovědí o současné Americe i o křehkém, zranitelném egu dnešních mladých mužů. Lerner nenabízí snadná řešení, jak z krize ven; namísto toho předkládá elegantní portrét aktuálního stavu

věcí i precizní literární analýzu faktorů, jež k němu vedly. Nakladatel: Argo

Ludwig Winder, Opožděné slasti, Židovské varhany

Nově přeložený román Ludwiga Winder je pod záštitou České knihovny, která chce jeho vydáním vyzdvihnout tvorbu významných českých, německy píšících autorů. Kniha promlouvá dobovou estetikou expresionistické

tísne a nové věčnosti k naléhavým otázkám současnosti – ke ztrátě identity, pocitu odcizení... Nakladatel: Host

Březen 2026

PRAHA

4. 3. 19.00

Divadlo pod Palmovkou, Zenklova 34, Praha 8
Stefano Massini: Projekt Manhattan
 Znepokojivá a černě komediální hra o zrodu atomové bomby a morálních dilematech vědců, kteří ji sestrojili. Jak se rozhodnout, když věda může zároveň zachránit i zničit svět? Další termíny: 30. 3. a 16. 4. Více: www.podpalmovkou.cz

5. 3. 18.00

Židovské muzeum v Praze – Kino Ponrepo, Bartolomějská 11
Kino Jidišland: Dybuk
 U příležitosti 120. výročí založení Židovského muzea v Praze je připraven filmový cyklus Kino Jidišland, který představí jidiš kulturu jako živý zdroj umělecké inspirace. Legendární film Dybuk, natočený na motivy divadelní hry S. Anského Mezi dvěma světy, vypráví příběh démona, který se po nevydařeném magickém rituálu zmocní těla mladé dívky. Film uvede hebraistka Karolina Kašeová. Více: www.jewishmuseum.cz

5. 3. 19.30

Krajinou přílivu – Synagoga na Palmovce, Lindnerova 1610/4, Praha 8
Josef
 Manuál není návodem k přežití v divočině a klubovně... Je to expedice do hlubiny, kde to důvěrně známe, ale nechceme tam nahlížet. Schováváme se za svůj strach. Zavíráme oči. Je to vrstva reality, které jsme přestali chtít rozumět. A to nás oslabuje... Více: www.krajinouprilivu.cz

8. 3. 19.00

Divadlo Viola, Národní 1011/7, Praha 1
Hodina diplomacie
 Dramatické setkání, ve kterém budoucnost Paříže závisí na vyjednávacích schopnostech švédského diplomata Raula Nordlinga. Co vlastně přesvědčilo loajálního německého generála Dietricha von Choltitz, otce tří malých dětí, aby se v srpnu 1944 vzeprél Hitlerovu rozkazu a ušetřil Paříž před totálním zničením? Režie: Radovan Lipus. Další termín: 19. 4. Více: www.divadloviola.cz

8. 3. 19.30

Divadlo v Řeznické, Řeznická 17, Praha 1
Mark St. Germain: Relativita
 Autor staví svůj příběh na dramatické spekulaci a fiktivním setkání Alberta Einsteina a jeho dospělé dcery Lieserl. Einsteinovi se skutečně předtím, než se oženil se svou první ženou Milevou, v roce 1902 narodila dcera, která ale už v roce 1904 záhadně zmizela. Režie: Miroslav Táborský. Další termín: 20. 4. Více: www.reznicka.cz

10. 3. 19.00

Divadlo pod Palmovkou, Zenklova 34, Praha 8
Tomáš Dianiška – 294 statečných
 Akční béčko o hrdinech operace Anthropoid, doku-fikční hra podle skutečné události o zákulisí největšího hrdinského činu našich dějin. Další termín: 13. 4. Více: www.podpalmovkou.cz

10. 3. 19.00

Divadlo Rokoko, Václavské náměstí 38, Praha 1
Proměna
 Slavné dílo Franze Kafky jako surreálná počítačová hra, která se mění v urputný boj o vlastní identitu a existenci v rychle se měnícím okolním světě. Další termín: 11. 3. Více: www.mestskadivadlaprazska.cz

11. 3. 19.30

Divadlo D21, Záhřebská 468, Praha 2
Spalovač mrtvol
 Adaptace kultovního románu. Groteska z krematoria. Ctihodný pan Kopfrkingl uvěří ve své vyvolení a neváhá pro svůj společenský vzestup obětovat vše. Včetně své rodiny, přátel i národnosti a jazyka. Oportunismus konce třicátých let versus oportunismus dneška. Dáte si věneček, nebo rakvičku? Další termín: 28. 4. Více: www.divadlo21.cz

12. 3. 19.00

Divadlo Na zábradlí, Anenské náměstí 209/5, Praha 1
Günter Grass, Armin Petras: Plechový bubínek
 Inscenace vychází z nejslavnějšího románu Güntera Grasse, který brutálně i groteskně zobrazuje absurditu dějin. Děj se odehrává v dnes již zaniklém prostoru, kde se setkávají polské, německé, židovské, maďarské a další vlivy. Další termíny: 13. 3. a 10. 4. Více: www.nazabradli.cz

13. 3. 19.30

Divadlo v Řeznické, Řeznická 17, Praha 1
Marc Delaruelle: Věčná milenka Alma Mahlerová
 Chyťte vystavěný příběh rozhovoru dámy a jejího nakladatele, který se noří do neuvěřitelných vztahových peripetií slavné múzy a jejích ještě slavnějších mužů. Režie a výběr hudby: Peter Gábor. Další termín: 13. 4. Více: www.reznicka.cz

14. 3. 19.00

Divadlo Rokoko, Václavské náměstí 38, Praha 1
Daniel Kehlmann: Soused
 Nikdy nevíte, vedle koho si stoupnete v baru... Nikdy nevíte, co o vás ví a co vy nechcete vědět o něm. Třeba je to váš nenápadný soused. Režie: Michal Dočekal. Další termín: 19. 4. Více: www.mestskadivadlaprazska.cz

17. 3. 19.00

Divadlo v Dlouhé, Dlouhá 727/39, Praha 1
Tomáš Jarkovský, Jakub Vašíček: Golem
 V hudebně-divadelní koláži budeme bloudit staletími a vyprávět příběh pražské židovské

komunity, která tolik přispěla k jedinečnému genu loci i kulturnímu bohatství tohoto města. Další termín: 24. 4. Více: www.divadlovlouhe.cz

19. 3. 18.00

Židovské muzeum v Praze – Auditorium OVK, Maiselova 15
Workshop s kurátorkou rukopisů Lenkou Uličnou: Ach Gott in Himmel...!
 Nahlédněte do světa židovských jazyků! Dozvíte se, co je *jidišdojč* a čím se liší od jidiš. Zjistíte také, jakou sílu má písmo – zvláště tehdy, když je posvátné. V navazujícím workshopu si zkusíte vyluštit čtyřverší z unikátního folklorního nálezu z genizy ze synagogy v Luži. Více: www.jewishmuseum.cz

20. 3. 19.30

Divadlo D21, Záhřebská 468, Praha 2
Jozef Karika, Adam Steinbauer: Na smrt
 Nesmlouvavá reflexe minulosti, násilí a zhoubného fanatismu na pozadí příběhu o vině a trestu, o hříchu z mládí a zkoušce jednoho letitého přátelství. Nebo také obraz pomyslného zápasu na život a na smrt... Režie: Adam Steinbauer. Další termín: 20. 4. Více: www.divadlo21.cz

25. 3. 18.00

Židovské muzeum v Praze – Maiselova synagoga, Maiselova 10
Kulturní odkaz židovských komunit v dnešním Izmiru
 Židovská přítomnost v Izmiru, jednom z nejstarších měst Středomoří kdysi známém jako Smyrna, sahá až do starověku. Nebývalý rozkvět zaznamenala zdejší komunita zejména v 17. století, kdy se stala jedním z důležitých center sefardských Židů i místem, jež přitahovalo přívržence kontroverzního zakladatele mesianistického hnutí Šabataje Cviho. Více: www.jewishmuseum.cz

25. 3. 19.00

Švandovo divadlo na Smíchově, Štefánikova 57, Praha 5
Šoa
 Skutečný příběh sportovce Miloše Dobrého a herečky Hany Pravdové o tom, jak přežít nacistické peklo. Režie: Daniel Hrbek. Další termín: 10. 4. Více: www.svandovodivadlo.cz

26. 3. 18.00

Židovské muzeum v Praze – Kulturní sál Institutu Cervantes, Na Rybníčku 6
Ladino – více než jazyk: O kultuře sefardských Židů s Nesimem Bencoyou, ředitelem The Izmir Jewish Heritage Project
 Ladino, kastilská španělština 15. století obohacená o vlivy nejen arabštiny, hebrejštiny, řečtiny a turečtiny, ale i balkánských a románských jazyků, je prastarým jazykem sefardských Židů. Jeho odkaz je i přes dramatický pokles počtu rodilých mluvčích stále živý. Více: www.jewishmuseum.cz

BRNO

4. 9.–19. 3. 2026

Malý Mehrin, Vídeňská 14

Hlasy

Audiovizuální výstava představuje pět moravských příběhů holocaustu prostřednictvím dobových dopisů oživených AI technologiemi. Autoři výstavy Táňa Klementová a František Floder doplnili expozici o originální dokumenty, historický kontext i rozhovory s potomky autorů. Více: www.malymehrin.cz

27. 2.–20. 4. 2026

Nadační fond Arnošta Lustiga,

Moravská zemská knihovna, Kounicova 65a
Arnoštova cesta

Premiérové uvedení putovní výstavy Arnoštova cesta s fotokolážemi výtvarnice Elišky Podzimkové a texty spisovatelky Markéty Pilátové. Výstava vychází ze stejnojmenného grafického románu vydaného v nakladatelství Odeon v roce 2023. Ve spolupráci s Památkovým úřadem Terezín. Více: www.mzk.cz a all100.lustigfoundation.cz

11. 3.–30. 6. 2026

Arnoldova vila, Drobného 299/26

Arnošt Lustig v Brně

Výstava přibližuje mnohovrstevnatý vztah spisovatele Arnošta Lustiga k Brnu a jeho kulturnímu prostředí, kde nacházel srdečně přijetí i blízké přátele. Prostřednictvím fotografií a osobních vzpomínek pamětníků zachycuje jeho setkání s osobnostmi brněnské kulturní a intelektuální scény, které vykreslují Lustiga jako vstřícnou a lidsky silnou osobnost s nezaměnitelným humorem. Více: www.muzeumbrna.cz a all100.lustigfoundation.cz

28. 8. 2025–30. 8. 2026

ŠTETL, Muzeum města Brna – Arnoldova vila, Drobného 299/26

Rabi Feder Superhero

Výstava originálním komiksovým pojetím Petry Goldflamové Štětínové přibližuje život a odkaz rabína Richarda Federa (1875–1970), klíčové osobnosti poválečné obnovy židovského náboženského života v Československu. Federova neokázalost a morální autorita z něj činí skutečného superhrdinu své doby. Expozice propojuje historickou autenticitu s výtvarnou stylizací a nabízí jedinečný pohled na významnou duchovní osobnost 20. století. Hlavní kurátorky: Barbora Dočkalová, Markéta Brhlíková. Více: www.stetl.cz

1. 3. 15.00

ŠTETL – Arnoldova vila, Drobného 299/26

Purim

Nejveselejší ze židovských svátků připomíná, jak se den původně určený losem k záhubě Židů díky moudrosti a statečnosti královny Ester změnil v čas radosti. Přijďte si společně přečíst příběh, který je i dnes více než aktuální, dozvědět se více o zvycích spoje-

ných s oslavou Purimu, ochutnat košer víno a tradiční Hamanovy uši. Více: www.stetl.cz

3. 3. 19.00

Divadlo Husa na provázku, Zelný trh 294

Satan v Goraji

Společnost vyděšená a rozdělená množstvím krizí, staré pořádky se rozpadají před očima, na obzoru se rýsují bouřkové mraky. Přicházející zlo je sice rovnocenným soupeřem dobra, ale má mnohem větší fanouškovskou základnu. Za jakých okolností jsme schopni uvěřit pověrám, bludům, lžím? Co stačí k tomu, abychom podlehlí vlastnímu strachu? Režie: Janusz Klimsza. Další termíny: 20., 21. 3. a 19. 4. Více: www.provazek.cz

9. 3. 17.00

Malý Mehrin, Vídeňská 14

Komentovaná prohlídka stálé expozice

V březnové prohlídce stálé expozice s historikem Jakubem Křížem bude kladen důraz na významné, dnes již poněkud pozapomenuté židovské architektury 19. a počátku 20. století, jejichž dílo zanechalo výraznou stopu v ulicích moravských měst Brna, Olomouce či Jihlavy. Vstupné dobrovolné. Více: www.malymehrin.cz

12. 3. 17.00

Národní divadlo Brno – divadlo Reduta,

Zelný trh 313

(R) Evoluce

Jak naše životy ovlivňuje umělá inteligence? Nestojíme na prahu digitálního diktátorství? Režisérka a dramatička izraelského původu Yael Ronen (* 1976) vytvořila originální žánr dystopického kabaretu, v němž nás uvádí do blízké budoucnosti a velmi vtipnou i provokativní formou nás upozorňuje na možné důsledky neuváženého technologického pokroku. Režie: Yael Ronen. Další termín: 2. 4. Více: www.ndbrno.cz

17. 3. 10.00 a 12.00

ŠTETL – Vila Löw-Beer, Drobného 297

Příběh knihy

Autorské zpracování téměř stoleté historie rodiny Strachovy z Brna, které vyrůstá z příběhu knihy zabavené v Terezíně, spící a znovu objevené a navrácené rodině. Machzor Cornelia Stracha byl součástí sbírky 12 000 liturgických knih zabavených Židům na území protektorátu Čechy a Morava. Tiché vyprávění knihy o osudech jejích majitelů svou dějinnou, nedobrovolnou a tragickou jednoduchostí ohlušuje svět. Více: www.stetl.cz

17. 3.

Nadační fond Arnošta Lustiga,

Moravská zemská knihovna, Kounicova 65a

Tři z Jeruzaléma. Dramatizace rané povídky

Arnošta Lustiga a první stejnojmenné

uvedení knihy

Knihy Tři z Jeruzaléma, která vychází v nakladatelství MuniPress v rámci knižní série ke 100. výročí narození Arnošta Lustiga, obsahuje výjimečný soubor dosud

neznámých povídek, reportáží a úvah tohoto spisovatele. Vedle příběhů z Izraele v ní najdeme i úvahy a reportáže reflektující období holocaustu a exilu. V rámci prvního uvedení knihy proběhne scénické čtení povídky Tři z Jeruzaléma. Účinkuje Šimon Franc. Pořad se koná ve spolupráci s nakladatelstvím MuniPress. Více: www.mzk.cz a all100.lustigfoundation.cz

18. 3. 17.00

ŠTETL – Spálená/Přízova

Velká synagoga ožívá!

Na nároží dnešních ulic Spálená a Přízova stávala od roku 1855 monumentální Velká synagoga, duchovní a společenské centrum brněnské židovské komunity i výrazný symbol její emancipace. V noci ze 17. na 18. března 1939 byla vypálena nacisty a z městské krajiny zmizela. Po téměř devíti desetiletích se nyní paměť tohoto místa vrací do veřejného prostoru. V den 87. výročí jejího zničení symbolicky zahájíme první akcí projekt dlouhodobé připomínky Velké synagogy. Večer uvede vernisáž výstavy Brněnská synagoga v plamenech badatele Michala Doležela s komentovanou prohlídkou, projekcí historických materiálů a s představením 3D modelu synagogy. Vstup volný. Více: www.stetl.cz

19. 3. 18.00

Malý Mehrin, Vídeňská 14

Hebrejštiny s radostí – beseda se Simonou Pöder Innerhofer

V rámci besedy představíme hebrejštinu od jejích písemných počátků a dotkneme se celého jejího vývoje až k modernímu jazyku. Zaměříme se také na to, jak se hebrejštiny používala na Moravě – a to hlavně v 19. a 20. století. Detailněji se podíváme na dílo lékaře Gideona Brechera, hebraisty Moritze Steinschneidera a slavného vrchního zemského rabína Richarda Federa, který se narodil ve Václavících u Benešova, ale dlouhá léta až do svého úmrtí působil v Brně. Vstupné dobrovolné. Více: www.malymehrin.cz

29. 3.

Malý Mehrin, MUNI, Komenského nám. 2

Bílá místa židovské Moravy a Slovenska

Konference zaměřená na moravsko-slovenské přesahy v evropské židovské historii a na vztahy, které po staletí formovaly židovské komunity na obou stranách hranice. Příspěvky představí dosavadní výzkum i opomíjená témata – od náboženských a rodinných vazeb přes zkušenost let 1938–1945 až po poválečnou obnovu a současnou péči o společné kulturní dědictví. Setkání chce podpořit další přeshraniční spolupráci ve výzkumu, muzejnictví i ve vzdělávání. Více: www.malymehrin.cz

23. 3. 19.00

Národní divadlo Brno – divadlo Reduta,
Zelný trh 313

Obraz

Bílý proužky na bílém pozadí – takový obraz dokáže rozpoutat hořkou hádku mezi třemi přáteli; hádku, která zásadně změní jejich životy a jejich vzájemné vztahy; hádku, která se neobejde bez situací, v nichž se tři hlavní postavy budou smažit trapností. Autorkou je režisérka se židovskými kořeny Yasmina Reza. Režie: Štěpán Pácl. Další termín: 26. 4. Více: www.ndbrno.cz

28. 3. 14.30

ŠTETL – Dělnický dům, Jamborova 3323/65
Hrabal 112. Syn rabína z Belzu – Židenice
Bohumila Hrabala

Komentovaná procházka s Jiřím Peňásem a Ivo Krobotem sleduje židenické stopy Bohumila Hrabala v širším kulturním a historickém kontextu – po stopách židovské přítomnosti, paměti i vyprávění, které formovalo autorovu imaginaci. Společně se vydá rá krajinou jeho raného dětství, kde se rodily první obrazy světa, k nimž se ve své tvorbě opakovaně vracel. Výprava končí u Hrabalova rodného domu v Balbínově ulici. Více: www.stetl.cz

28. 3. 16.00

ŠTETL – Balbínova 489

Hrabal 112. Setkání u Hrabalova rodného domu

Zastavení u domu, kde se Bohumil Hrabal roku 1914 narodil a kde si společně připomeneme jeho brněnské kořeny. Právě Židenice byly místem jeho prvních životních zkušeností, které později prostupují jeho prózou. Setkání nabídne krátké uvedení do souvislostí Hrabalova života a prostoru, z něhož jeho vypravěčský svět vyrůstal. Více: www.stetl.cz

28. 3. 17.00

ŠTETL – Dělnický dům, Jamborova 3323/65
Hrabal 112. Buchty čtou Live: Nejen

o Bohumilu Hrabalovi aka Life of Hrabal Trojice, která společně tvoří podcastovou sérii Radia Wave Buchty čtou, bude tentokrát živě rozprávět o Bohumilu Hrabalovi. Na čem vůbec záleží? Na očích, které se dívají a umějí pojmenovat, co vidí, tvrdí Hrabalův fanoušek Stanislav Zajíček. Zuzana Fuksová a Ivana Veselková spolu se Stanislavem Zajíčkem čtou Bohumilova podobenství i anekdoty a pátrají, kde hledat jejich kořeny – vede ta cesta do kostela? Do synagogy? Nebo do hospody? Pojďte se nad tím zamyslet spolu s tvůrci série Buchty čtou. Více: www.stetl.cz

28. 3. 19.00

ŠTETL – Dělnický dům, Jamborova 3323/65
Hrabal 112. Komponovaný večer Divadla

Bolka Polívky o Bohumilu Hrabalovi Závěr dne patří divadlu a Hrabalovu světu v jeho nejživější podobě. Komponovaný večer v režii Ivo Krobota vzdává hold autorovi, který dokázal propojit poezii všedního dne

s hlubokým existenciálním prožitkem. Večer představí výběr ukázek především z hrabalovských inscenací Ivo Krobota uvedených v Divadle Husa na provázku, Divadle u stolu, Činoherním klubu a na dalších scénách. Více: www.stetl.cz

HRADEC KRÁLOVÉ

31. 3. 19.30

Klicperovo divadlo, Dlouhá 99/9

Kafka (Is Not Dead)

Autorská inscenace inspirovaná povídkami, deníky a dopisy Franze Kafky sleduje mladého vypravěče obklopeného postavami z jeho skutečného i literárního světa. S humorem, nadsázkou, groteskou i se zpěvem ukazuje, že Kafkovo dílo není jen „depka pro intelektuály“, ale živý, hravý a stále aktuální pohled do lidské duše. Režie: Marián Amsler. Další termíny: 7. a 24. 4. Více: www.klicperovodivadlo.cz

LIBEREC

15. 3. 19.00

Divadlo F. X. Šaldy – Malé divadlo,
Zhořelecká 344/5

Petr Jarchovský, Jiří Janků, Petr Svojtka:
Musíme si pomáhat

Komediální a současně i dramatický příběh hrdinů proti své vůli, odehrávající se během posledních let druhé světové války na českém maloměstě okupovaném Němci, je chytrou a zábavnou sondou do nitra české národní povahy. Hra vznikla podle úspěšné filmové předlohy Jana Hřebejka a Petra Jarchovského. Další termín: 23. 4. Více: www.saldovo-divadlo.cz

PLZEŇ

5. 1.–29. 3.

Židovská obec Plzeň, Velká synagoga,
sady Pětatřicátníků 35/11

Uloupené umění

Výstava Uloupené umění návštěvníkům přibližuje problematiku výzkumu provenience uměleckých děl zkonfiskovaných v období II. světové války a způsoby zabavování majetku v průběhu okupace. Na osudech původních vlastníků jsou představeny nejen jejich sbírky, válečné a poválečné nakládání s uměleckými artefakty, ale též jednotlivé instituce, které židovský majetek spravovaly či stále spravují. Více: www.zoplzen.cz

8. 3. 16.00

Rabínský dům, Palackého 3

Antisemitské náklady v Plzni na jaře 1939 –

perzekuce Židů společenská i policejní Jaro 1939 v Plzni nebylo jen začátkem okupace, ale i obdobím prudké eskalace antisemitismu. Přednáška historika PhDr. Karla Řeháčka, Ph.D., přiblíží málo známé události, které předznamenaly tragický osud plzeň-

ských Židů: tzv. kyselinovou aféru, tragický útok vlajkařů na obřadní síň na novém židovském hřbitově i policejní konfinaci židovského obyvatelstva. Na konkrétních příkladech ukáže, jak se nenávisť šířená ve společnosti rychle proměnila v oficiální represivní praxi. Více: www.zoplzen.cz

10. 3. 16.00

Rabínský dům, Palackého 3

Jak vznikl dnešní judaismus? Rabínská reforma

Mnozí si myslí, že dnešní judaismus je pouze mírně modernizovanou verzí biblického náboženství, zatímco skutečný duchovní zlom přineslo křesťanství. Ve skutečnosti judaismus díky tisícům učenců a rabínů překonal několik krizí, které proměnily starozákonní (tanachické) náboženství v moderní, komplexní systém učení a spirituality, schopný pružně reagovat na současný svět. Přednáška Věry Tydlitátové. Více: www.zoplzen.cz

12. 3. 17.00

Rabínský dům, Palackého 3

Objevení starých rituálních lázní

Při stavebně-historickém průzkumu starých venkovských domů se tu a tam objeví zvláštní prostor – tajemný bazén ukrytý ve sklepě, naplněný křišťálově čistou pramenitou vodou. Co jsou to mikve, proč se zřizovaly a jaký význam měla rituální očista v čisté vodě? Jak se jejich architektura a technické řešení vyvíjely v průběhu dějin a jak vypadají mikve dnes? Přijďte s námi nahlédnout do fascinující historie i současnosti těchto unikátních prostor. Přednáška Václava Freda Chvátala. Více: www.zoplzen.cz

29. 3. 16.00

Rabínský dům, Palackého 3

Kabala pro každého

Kabala není tajné učení vyhrazené jen zasvěceným. Je to živá mapa lidské duše, symbolický jazyk, kterým se po staletí popisuje vztah mezi člověkem, světem a tím, co nás přesahuje. V této přednášce vás Michael Nosek provede základy kabalistického myšlení tak, aby bylo srozumitelné, inspirující a použitelné i v každodenním životě. Dotkneme se témat světla a skrytí, stromu života, vnitřní proměny i hlubších souvislostí, které kabala nabízí těm, kdo jsou ochotni se ptát. Více: www.zoplzen.cz

TEREZÍN

5. 3. 14.00

Památník Terezín – Předsálí kina Malé pevnosti

Zvi Tolkovský: Básník v ghettu

Výstava děl světznámého izraelského malíře Zviho Tolkovského, emeritního profesora Akademie Bezalel v Jeruzalémě, inspirovaných četbou terezínských deníků Pavla Fischla z let 1941–1943. Více: www.pamatnik-terezin.cz

Proč na Purim
nosíme kostýmy?

Královna
Ester

Protože symbolizují
téma skrytí a odhalení
kdy jsem byla nucena
utajit svoji židovskou
identitu, abych jí
později mohla odhalit
a tím zachránit svůj
lid.

A tím jsi zachránila
všechny Židy?

Rambam

Na naléhání Esterina
strýce Mordechaje
odhalila svou židovskou
identitu a prosila
krále o záchranu
svého lidu před
Hamanovým plánem
všechny židy
vyhladit.

Purim
Sameach!

Veselý
Purim vám
všem!

Sledujte a podpořte nás na oykay.tv, nebo bankovním účtu:

Likér z granátového jablka / יין רימונים

Ingredience:

semínka ze 6-7 zralých granátových jablek
 ½ hrnku 96% alkoholu (např. potravinářský líh)
 1 hrnek cukru
 250-300 ml vody

Postup:

1. Z granátových jablek opatrně vyjměte všechna semínka a vsypte je do čisté, suché sklenice se šroubovacím víčkem.
2. Přilijte alkohol, vodu a přisypte cukr.
3. Sklenici dobře uzavřete, protřepejte a uložte na chladné, tmavé místo.
4. Každých několik dní sklenici protřepejte, aby se cukr postupně rozpustil a ze semínek se lépe uvolnila šťáva.
5. Po několika týdnech – až semínka zblednou a tekutina získá sytě rubínovou barvu – obsah přecedte přes jemné sítko nebo plátno.
6. Hotový likér přelijte do čisté lahve a dobře uzavřete.

Vodu je dobré předem převařit a nechat vychladnout. Přidat ji můžete buď hned na začátku macerace, nebo až po přecezení – lépe tak doladíte výslednou sílu i chuť. Pokud likér zředíte 300 ml vody, dostanete se na výslednou sílu kolem 20-25 % alkoholu, což je typická síla domácího likéru. Při 250 ml získáte silnější a intenzivnější variantu.

A ještě jeden tip na závěr: Semínka z granátových jablek se nejlépe vylupují pod vodou. Rozčtvrcené plody ponořte do mísy se studenou vodou a zrníčka uvolňujte prsty přímo pod hladinou – dužina vyplave na povrch, zatímco semínka klesnou ke dnu.

AUTORKA RECEPTU A ILUSTRÁČNÍ KRESBY
RONI ABRAMSON

Doporučený playlist:

Irena Urbaňská & Klezmerzy, Purim

Granátové jablko je v židovské tradici symbolem hojnosti a požehnání. Napadlo vás, že se z jeho semínek dá vyrobit jednoduchý domácí likér?

maskil

VĚSTNÍK MASKIL – registrace MK ČR č. E 14877.
 Vydává židovská kongregace Bejt Simcha,
 přidružený člen Federace židovských obcí v ČR,
 Maiselova 18, 110 00 Praha 1,
 IČO: 61385735.

Maskil vychází za laskavé podpory Ministerstva kultury ČR, Nadačního fondu obětem holocaustu (NFOH) a Evropské unie progresivního judaismu.

Podpořte časopis MASKIL!

Číslo účtu: 86-8959560207/0100

Variabilní symbol: 03

ŠÉFREDAKTORKA: Radka Lím Labendz

REDAKCE: Michal Spevák, Lubor Falteisek,
 Jana Hanušková, Jasmin Carmel,
 Anna Marie Vančurová.

REDAKČNÍ RADA: Jan Fingerland, Fedor Gál,
 Tomáš Novotný, Pavlína Šulcová, Martin Šmok,
 Pavel Vrátný

KOREKTURY: Luděk Skok.

GRAFICKÁ ÚPRAVA A SAZBA: Studio Designiq.

TISK: GRAFOTECHNA PLUS, s. r. o.

ISSN: 2570-6373 | E-MAIL: redakce@maskil.cz

Uzávěrka tohoto čísla 25. 2. 2026.